

Where have all our *gunda thopes* gone?

A meeting of old friends Maranna and Lakshamma

ಗುಂಡುತೋಪುಗಳಿತ್ತ ಹೋದವು?

ಹಳೆಯ ಗೆಳೆಯ ಮಾರಣ್ಣನ ಜೊತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನ ಭೇಟಿ

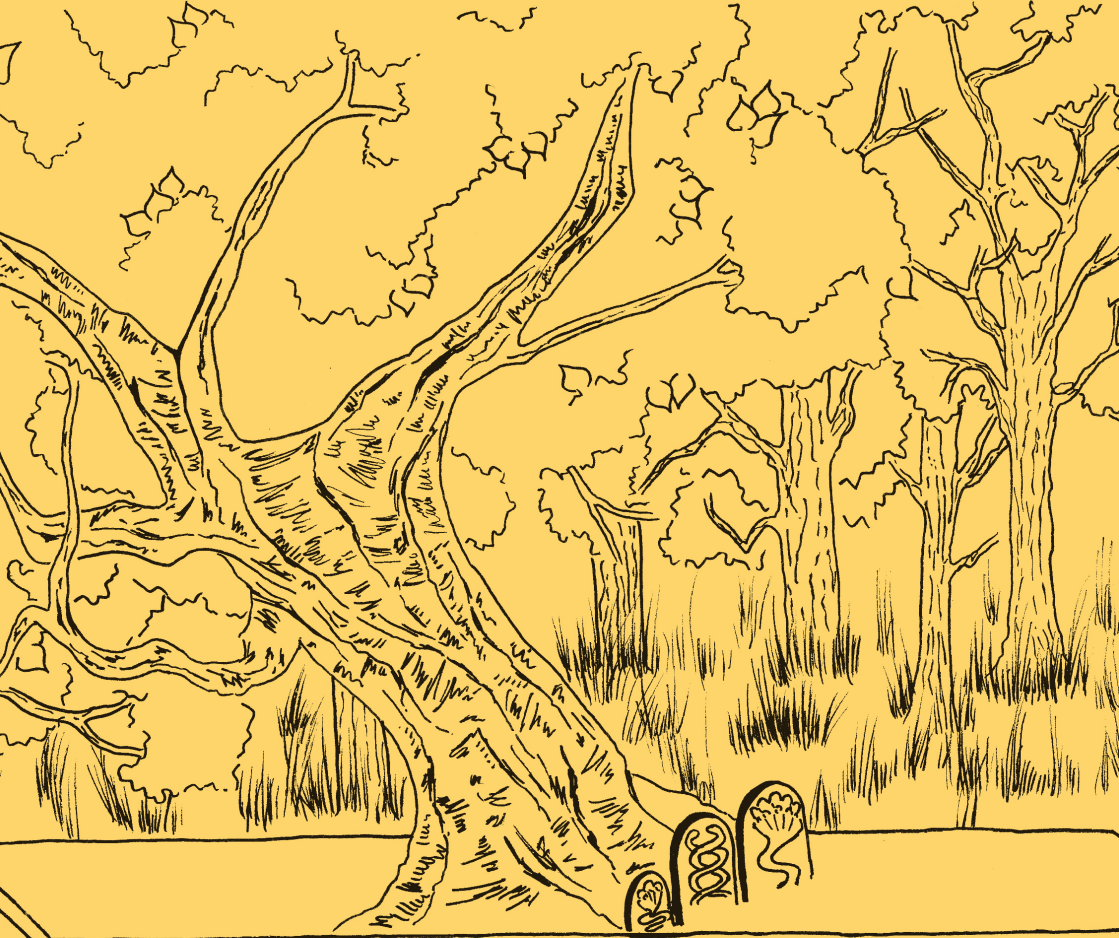

Illustration: Neeharika Verma, Sukanya Basu, Sahana Subramanian

Story: Seema Mundoli and Harini Nagendra

Story translation: M K Shankar

Neeharika Verma (2017-20) and Sahana Subramanian (2016-19) are undergraduate students, and Sukanya Basu, Seema Mundoli and Harini Nagendra are researchers at Azim Premji University. MK Shankar teaches and researches Hindustani classical music. He is visiting faculty at the National School of Drama Bengaluru.

Layout Design : Kshiraja Krishnan, Krithika Santhosh Kumar, and Tejas Pande

ಚಿತ್ರಗಳು: ನೀಹಾರಿಕಾ ವರ್ಮ, ಸುಕನ್ಯ ಬಸು, ಸಹನಾ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಮ್

ಕತೆ: ಸೀಮಾ ಮುಂಡೋಲಿ, ಹರಿಣಿ ನಾಗೇಂದ್ರ

ಕತೆಯ ಅನುವಾದ: ಎಂ ಕೆ ಶಂಕರ್

ನೀಹಾರಿಕಾ ವರ್ಮ ಹಾಗೂ ಸಹನಾ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಮ್ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಅಜೀಮ್ ಪ್ರೇಮ್ ಜಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ನಾತಕ ಪೂರ್ವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು. ಅದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ, ಸುಕನ್ಯ ಬಸು, ಸಹಯೋಗಿ ಅನ್ವೇಶಕಿ; ಸೀಮಾ ಮುಂಡೋಲಿ ಹಾಗೂ ಹರಿಣಿ ನಾಗೇಂದ್ರ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕಿಯರು. ಎಂ ಕೆ ಶಂಕರ್ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ತರಬೇತುದಾರ ಹಾಗೂ ಅನ್ವೇಷಕ. ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ನ್ಯಾಶನಲ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಡ್ರಾಮಾದ ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಮತ್ತು ವಾಕ್ ವಿಷಯದ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

The story of this story...

Our research on the *gunda thopes* of Bengaluru has been published in reports, academic journals and newspapers. It has also been used as a teaching case study for PG students of M.A. Development at Azim Premji University. One of the questions we have asked ourselves is:

“How can we communicate our research to a wider public, and partner with them in protecting the city’s environment?”

This illustrated story on *gunda thopes* is our small attempt to do just that.

India is rapidly urbanising, but our cities are facing an environmental crisis. Whenever there is any development, for building a road, a flyover or a metro, the first casualties are trees.

ಕತೆಯೊಂದು ಶುರುವಾಯಿತು...

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಗುಂಡು ತೋಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಕೈಗೊಂಡ ಅಧ್ಯಯನದ ಅರಿವುಗಳು ಹಲವಾರು ವರದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಜರ್ನಲ್ ಹಾಗೂ ವಾರ್ತಾಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ. ಅದೇ ಅಧ್ಯಯನ ಅಜೀಮ್ ಪ್ರೇಮ್ ಜಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ M.A. Development ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕೇಸ್ ಅಧ್ಯಯನದ (case study) ಅಧ್ಯಾಪನ ಪಠ್ಯವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಆಳದ ಚಿಂತನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು:

“ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ನಾವು ಪಡೆದೊಂಡ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಮುದಾಯದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಜನಸಮುದಾಯದ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪರಿಸರವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ನಾವು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ಕೈಜೋಡಿಸುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?”

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಗುಂಡು ತೋಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯಲಾದ ಈ ಸಚಿತ್ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕಲು ನಾವು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಪುಟ್ಟ ಪ್ರಯತ್ನ.

ಭಾರತ ದೇಶ ನಗರೀಕರಣದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ದಟ್ಟದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಗರಗಳ ಪರಿಸರ ಅತೀವ ಸಂಕಷ್ಟ ಎದುರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಗೆ—ಅಂದರೆ, ಹೊಸ ರಸ್ತೆ ಹಾಸುವುದು, ಮೇಲ್ನೀತುವೆ ಕಟ್ಟುವುದು, ಮೆಟ್ರೋ ರೈಲ್ ಅಳವಡಿಸುವುದು—ಮೊದಲು ಜೀವ ತೆತ್ತುವುದು ಮರಗಳು.

Trees are our city's lungs, cleaning the air of dust and toxic fumes from vehicles and industries.

Trees are a source of food, fuelwood and medicines, especially for the urban poor, and a source of shade in the hottest days to all. The very presence of trees helps us deal with the stress of city life. For many of us, trees are also of cultural and sacred significance.

When trees in cities are cut to make way for urban projects, we also lose the many services that trees provide. But more importantly, what we and our future generations lose forever is a connect to nature, and a way of living that encompasses trees as living beings—neighbours, friends and spiritual guides.

This is a fictitious story. But the village, which remains unnamed, exists just as it is described in the outskirts of Bengaluru. The *thope* exists too. All the elements of the story are drawn from our conversations with the village residents.

Finally, this may be a story of loss—the loss of nature as a city expands. We also hope that the story will fuel an urge for us to get to know more about nature in our neighbourhood. We hope that each of you who read this book will be enriched by the understanding of trees and *thopes*—sentinels and companions in the cities we live in.

ಮರಗಳು ನಮ್ಮ ನಗರಗಳ ಪುಷ್ಪಸುಗಂಧ. ಅವು ನಗರ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಏಳುವ ದೂಳು; ಹಾಗೂ ವಾಹನಗಳು ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಉಗಟುವ ವಿಷ ಗಾಳಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಹೀರಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಮರಗಳು ನಮಗೆ ತಿನ್ನಲು ಹಣ್ಣುಕಾಯಿ, ಅನ್ನ ಬೇಯಿಸಲು ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಖಾಯಿಲಿ ಗುಣವಾಗಲು ಔಷಧಿ ಮತ್ತಿತರ ಮೂಲವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ನಗರದ ಬಡವರಿಗೆ ಅವು ಶ್ರೀರಕ್ಷೆ; ದಾರಿಹೋಕರಿಗೆ ಬಿಸಿಲಿನ ರುಳದಿಂದ ಕಾಪಾಡುವ ಆತ್ಮೀಯ ಅಸ್ಮಿತೆಗಳು. ಅವುಗಳ ಹಸಿರ ತಳಿರೇ ಸಾಕು, ನಾಗರಿಕ ಜೀವನದ ಆತಂಕಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣಕ್ಕಾದರೂ ನೀಗಲು. ಜನರು ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಮರಗಳ ಮೊರೆ ಹೋಗುವುದು ಸಹಜ.

ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಮೂಲಸೌಕರ್ಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದಾಗ ನಗರ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮರಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅವುಗಳು ನೀಡುವ ಹಲವಾರು ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಗಂಭೀರವಾದ ನಷ್ಟ ಏನೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ತಲೆಮಾರಿನ ಮತ್ತು ಮುಂಬರುವ ಪೀಳಿಗೆಗಳು ಹೊಂದಬಹುದಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಜೊತೆಯ ಒಡನಾಟ; ಒಮ್ಮೆ ಕಳೆದು ಹೋದರೆ ಮತ್ತೆ ಬಾರದ ಒಡನಾಟ. ಜೊತೆಗೆ ಯಾವ ಜೀವನಸಿದ್ಧಾಂತ ಮರಗಳನ್ನು ಜೀವಿಗಳೆಂದೂ, ನೆರೆಹೊರೆಯ ಸ್ನೇಹಿತರೆಂದೂ, ಬಾಳಿನ ದಾರಿದೀಪವೆಂದೂ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತೋ ಅಂತಹ ಅರಿವನ್ನು ನಾವು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ದಟ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಒಂದು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕತೆ. ಆದರೂ, ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಹಳ್ಳಿ ಇಂದಿಗೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಹೆಸರಿಸದ ಹಳ್ಳಿ ಇರುವುದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ. ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೋಪು ಕೂಡ ಇದೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯ, ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬರುವ ವಿವರಗಳು ಹಳ್ಳಿಯ ವಾಸಿಗರೊಂದಿಗೆ ನಾವು ನಡೆಸಿದ ಮಾತುಕತೆ, ಸಂವಾದಗಳ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ಇದು ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ವಸ್ತುವಿನ ಕತೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಾಶದ ಕತೆ. ಕತೆಯ ಮೂಲ ಆಶಯ ಏನೆಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಗೂ ಹಾಗೂ ಅದರದೇ ಅಂಗವಾಗಿರುವ ನಮಗೂ ಇರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಇದು ಅರಿಯಲು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುತ್ತದೆಂದೂ; ಕತೆಯನ್ನು ಓದುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಮರಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿ, ನಮ್ಮ ನಗರ ಪರಿಸರದ ಮಾಲಿನ್ಯ ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಸಿಪಾಯಿಗಳ, ಮರಗಳೆಂಬ ಮೌನ ಸಂಗಾತಿಗಳ, ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ತಡೆಗೋಡೆ ಒಡ್ಡುತ್ತಾರೆಂದೂ.

Lakshamma and the *thope*

Lakshamma is visiting her childhood home after many years.

She had left her village, located in the outskirts of Bengaluru city, as a young bride of eighteen. After her marriage she lived in a crowded slum in the city with her husband, who worked as a mason, and her in-laws.

Lakshamma had very few opportunities to visit her village since she left. Life in the city had not been easy. She had been busy taking care of her family, raising her children, and working as a domestic help in several houses to make ends meet.

Now in her fifties, Lakshamma, who had last been to her village nearly 10 years ago, had come for a short visit. But she had returned to find that the village looked very different—a little like the city itself from where she had just arrived—with offices, apartments, layouts and shops selling all kinds of items.

ತೋಪಿನ ಬಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ

ಹಲವಾರು ಬೇಸಿಗೆಗಳು ಕಳೆದ ನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ತವರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ.

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹೊರವಲಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ— ಈಗಲೂ ಇರುವ—ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಹದಿನೆಂಟರ ನೂತನ ವಧು ಮದುವೆಯ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ಬೀಳ್ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಆನಂತರ, ತನ್ನ ಗಾರಕೆಲಸದ ಗಂಡನ ಜೊತೆ, ಅತ್ತೆ ಮಾವನ ಜೊತೆ, ಸಂಸಾರ ಹೂಡಲು ಮಹಾನಗರದ ಜನನಿಬಿಡ ಕೊಂಪೆಯೊಂದನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾಳೆ.

ಊರು ಬಿಟ್ಟ ನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ತನ್ನ ತವರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಪೇಟೆಯ ಜೀವನ ಸಲಿಸಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಗಂಡ, ಅತ್ತೆ ಮಾವ, ಮಕ್ಕಳು ಹೀಗೆ ಕುಟುಂಬದ ಎಲ್ಲರ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಆಕೆಯೇ ಆಗಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಸಾಲದು ಎಂಬಂತೆ ಎರಡು ಕಾಸು ಸಂಪಾದನೆಗಿಂದು, ಮನೆಖರ್ಚು ತೂಗಿಸಲೆಂದು, ಒಂದೆರಡು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಸುರಿ ತಿಕ್ಕಿ, ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆದು ನೆಲ ಸಾರಿಸುವ ಕೆಲಸ.

ಇದೀಗ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ಐವತ್ತು ತುಂಬಿದೆ. ಹತ್ತು ವರುಷಗಳು ಸಂದ ಮೇಲೆ ಆಕೆ ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಮರಳುವ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಭೇಟಿ ಒಂದೆರಡು ದಿನದ್ದು, ಮೈಮನ ಮುದಗೊಳಿಸಲು ಸಾಲದ್ದಾಗಿತ್ತು ಸದ್ಯದ ಭೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಹಳೆಯ ಊರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಬದಲಾಗಿದೆ. ತಾನು ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದೇನೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಮೂಡಿಸುವಷ್ಟು ಮಾರ್ಪಾಟಾಗಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಓಣಿಗಳು ಇದ್ದ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಮನೆಗಳ ಸಮೂಹಗಳು, ಅಂಗಡಿ ಮಟ್ಟುಗಳು, ಕೊರೈಸುವ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಖರೀದಿಗಿಟ್ಟಿರುವ.

The evening she arrived at her village, Lakshamma went for a walk on a familiar path—a path she had often taken as a child while herding her goats. The path took her from her house, through the centre of the village, beside the *kalyani*¹ with its peepul tree.

ಸಾಮಾನ್ಯ, ಸರಂಜಾಮು, ಸರಕು. ಊರು ಸೇರಿದ ದಿವಸ ಸಂಜೆ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ತನಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾಗಿದ್ದ ಜಾಡನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆದು ಹೊರಟಳು. ಆ ಜಾಡು ತಾನು ಆಡಿನ ಹಿಂಡನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಜಾಡು. ಅದು ತನ್ನ ಮನೆ, ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ಸೊಟ್ಟ ತಿರುವಿನ ಓಣಿ, ಗಂಜಲ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಗಣೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ, ಅಡುಗೆಳು ಹಿಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಇತ್ತಲಿಂದ ಅತ್ತ ಅತ್ತಲಿಂದ ಇತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜಾಡು. ಓಣಿಯ ಒಂದು ತಿರುವಿನಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಅರಳಿ ಕಟ್ಟಿ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳುಳ್ಳ ಕಲ್ಯಾಣಿ.

Lakshamma's final destination on this walk was the *gunda thope*², located at one end of the village. Under the shade of the trees in the *thope*, Lakshamma had spent many happy hours as a child.

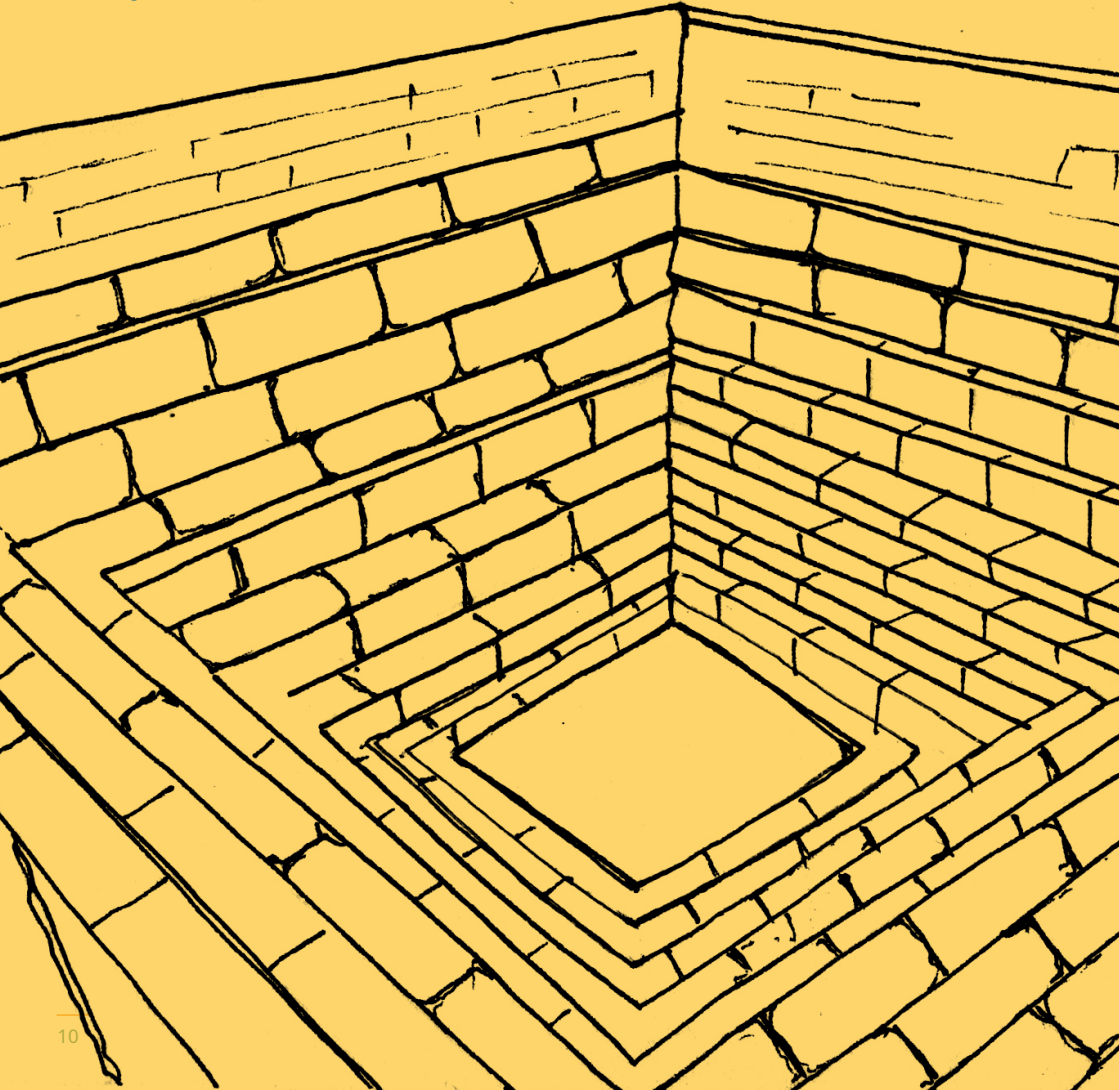
As Lakshamma walked towards the *thope*, she gazed around the village. The village she remembered from her childhood was so different—a village she had thought to be timeless and unchanging. Her grandfather had told many stories of her village, and how old it was.

ಕಟ್ಟೆಯ ಬಳಿಯೂ, ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ಬಳಿಯೂ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ. ಆಕೆ ಅದಾವುದನ್ನೋ ನೆನೆದಂತೆ ಊರಹೊರಗೆ ಚಾಚಿದ್ದ ಕಾಲುದಾರಿಯ ಕಡೆ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಆ ದಾರಿಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಬಾಲ್ಯ ಕಳೆದ ಗುಂಡು ತೋಪು ಇದೆ. ತೋಪಿನ ಎತ್ತರದ ಮರಗಳ ದಟ್ಟ ನೆರಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಆಡಿದ ಆಟಗಳ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಂಭ್ರಮಿಸಿದ ದಿನಗಳ ನೆನಪು ಆಕೆಯನ್ನು ಕಾಡಿದೆ.

ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಾ, ತನ್ನೂರಲ್ಲಿ ಈಗ ತಲೆದೋರಿದ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಹಳೆಯದರ ನೆನಪಿನ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾ ನಡೆದಳು ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ. ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಆ ಮನೆ, ಆ ಕೇರಿ, ಆ ಕಿರಿದಾದ ಓಣಿ, ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುತ್ತಿದ್ದದು ಆ ಗುಂಡು ತೋಪಿನತ್ತ. ಈಗಿನ ಊರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆಯೇ ಮೈವೆತ್ತಿದಂತೆ ಆಕೆಗೆ ಕಾಣುತ್ತೆ. ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಊರು ಈಗ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ತಾತ ಪುರಾತನವೆಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯ ಸುಳಿವೂ ಕಾಣದಾಗಿದೆ.

The *kalyani* and the peepul tree
ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಅರಳಿಮರ

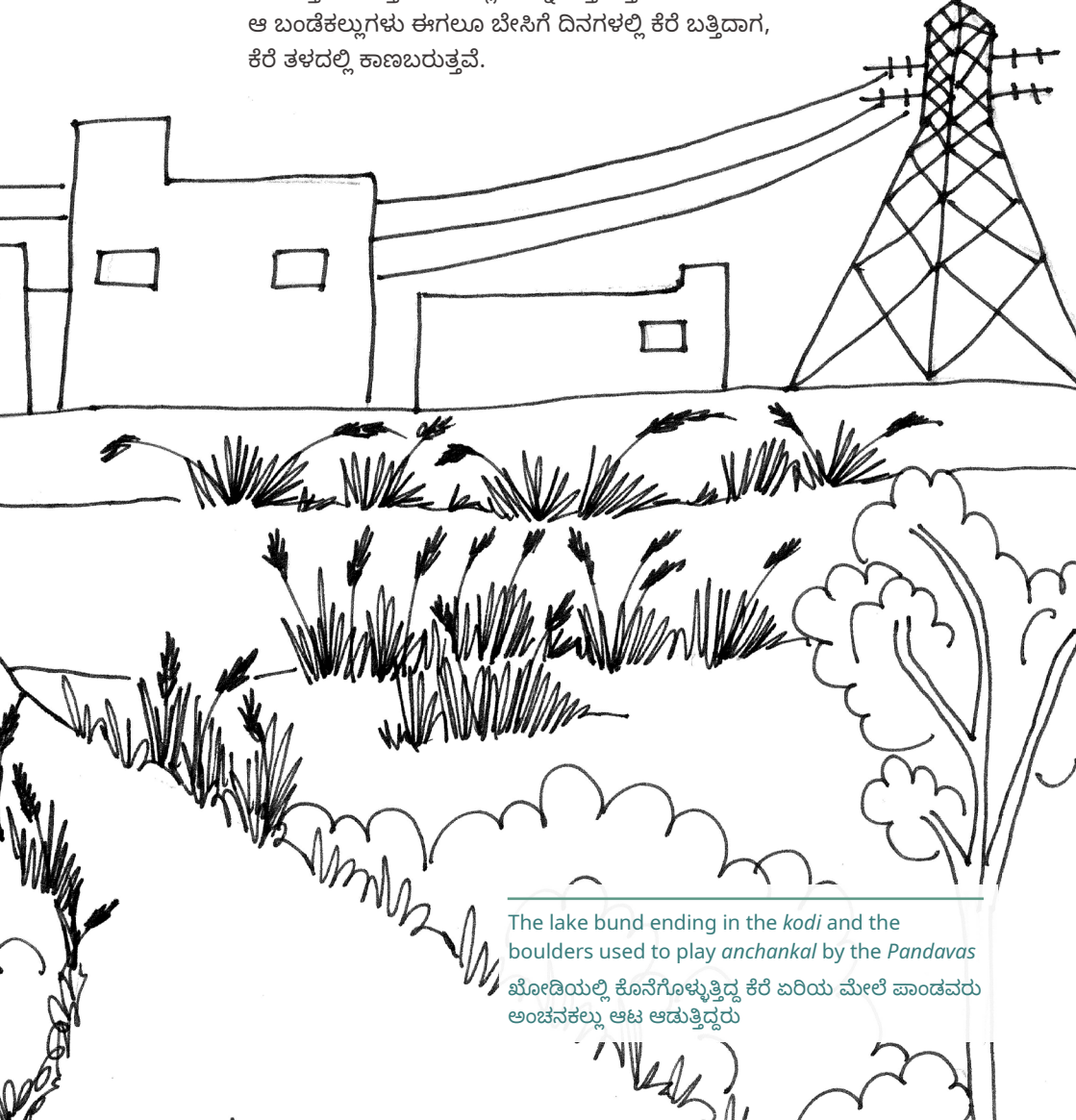

According to a legend, the *Pandavas*, the five brothers from the epic *Mahabharatha*, had halted at this village during their exile. One day while waiting for their pot of rice to cook, the *Pandavas* cut and moved huge blocks of stone to build the village temple. To pass their time, the *Pandavas*, built the lake, the bund and the *kodi*³. Still waiting for the rice to cook they played a game of *anchanka*⁴ with boulders on the lake bed. These boulders could still be seen in summer when the lake was dry.

ತಾತ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ, ಪಂಚಪಾಂಡವರು ತಮ್ಮ ವನವಾಸದ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡುಮೇಡು ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಇಲ್ಲೇ ಕೆಲಕಾಲ ತಂಗುವುದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಊಟಕ್ಕೇಂದು ಅಕ್ಕಿಯ ಒಸರು ಒಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು, ಒಸರು ಬೇಯಲು ತಡವಾಯಿತೆಂದು ಅವರು ಹತ್ತಿರದ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡದಿಂದ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಒಡೆದು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಎಳೆದು ತಂದು, ಊರಿನ ದೇವಸ್ಥಾನ ಕಟ್ಟಿದರು. ತಮಗೆ ಹಿಡಿಸಿದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಕಾಲಕಳೆಯಲು ಬಯಸಿ, ಕೆರೆ ಅಗೆದು, ಏರಿ ಅಟ್ಟಿ, ಖೋಡಿ ಕೊರೆದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿದರೂ ಅನ್ನ ಬೆಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಕಂಡು ಕೆರೆ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಅಂಚನಕಲ್ಲು ಆಟ ಆಡಿದರು. ಅಡುತ್ತಾ ಅಡುತ್ತಾ ಬಂಡೆಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಎಸೆದು ಮೋಜುಮಾಡಿದರು. ಆ ಬಂಡೆಕಲ್ಲುಗಳು ಈಗಲೂ ಬೇಸಿಗೆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಬತ್ತಿದಾಗ, ಕೆರೆ ತಳದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ.

The lake bund ending in the *kodi* and the boulders used to play *anchankal* by the Pandavas
ಖೋಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ಪಾಂಡವರು ಅಂಚನಕಲ್ಲು ಆಟ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು

Lost in thought, Lakshamma suddenly realised that she had arrived at the *thope*, or what she realised, in shock, had once been the *thope*.

The *thope* she remembered did not have either a gate or a fence. It had also looked like a forest with trees—towering mango and jamun that her grandfather had told her were more than 200 years old. When she entered the *thope*, she saw that it had become a park, like the parks she had seen in the city. Now the *thope* was fenced with barbed wire, and entry was through a wrought iron gate.

Even more shocking to Lakshamma was that she could hardly see any of the old trees. In the park near her home, there were trees that people called royal palms. These trees looked a little like coconut trees. Unlike the coconut though, the leaves of the royal palm were of little use, and neither did the tree bear any useful fruit.

She saw paved footpaths crisscrossing the park, an open hall in the centre, and a number of cement benches. Lakshamma also saw some strange looking machines where three thick trunked mango trees had stood. (She later found that people used them for exercising). There were ornamental plants where the *yakka*⁵ had grown wild. The undergrowth her goats had loved to graze on was replaced by lawn grass. Everything looked neat, and in place—and very strange.

Recovering from her initial shock, Lakshamma noticed a majestic looking peepul tree, and the sight of the tree gladdened her.

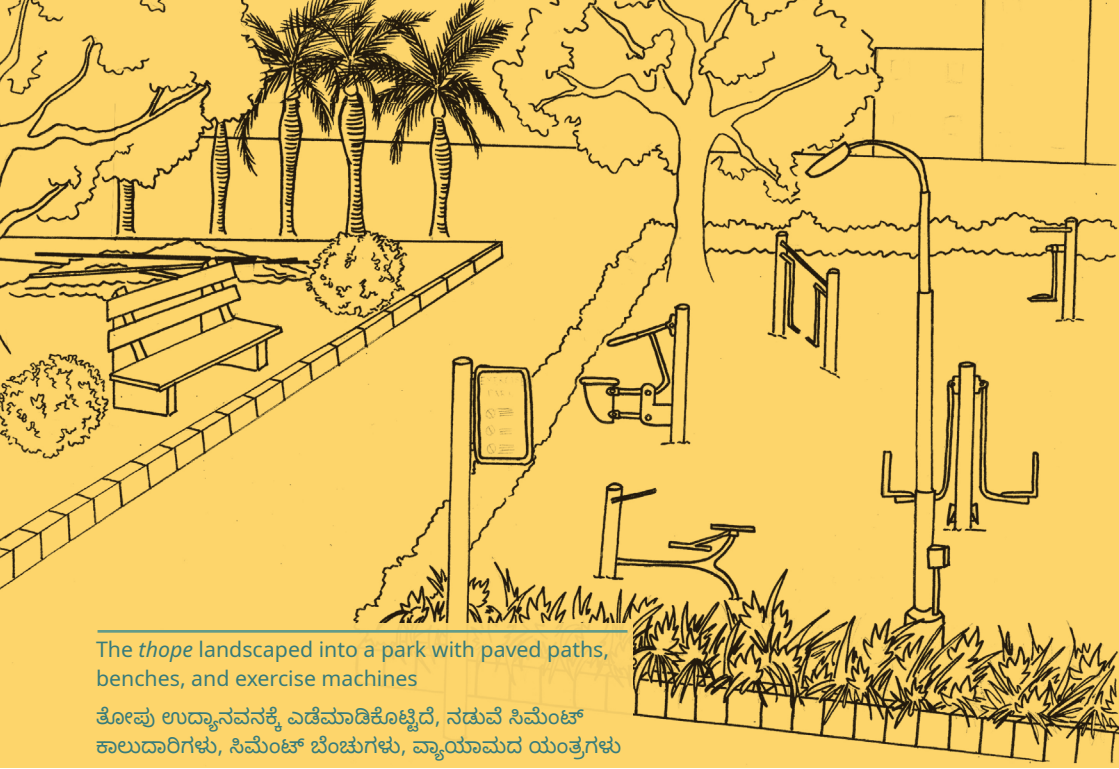
ನೆನೆಪಿನ ದೋಣಿಯೇರಿ ಪಯಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ತಾನು ತೋಪಿನ ಬಳಿ ಬಂದದ್ದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಒಂದುಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ತೋಪಿನ ಕುರುಹುಗಳು ಮರೆಯಾಗಿವೆ; ಎಲ್ಲವೂ ಬದಲಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.

ಆಕೆಯ ನೆನೆಪಿನ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಬೇಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ದಿಡ್ಡಿಬಾಗಿಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸೊಂಪಾಗಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದ್ದ ಹತ್ತಾರು ಮಾವು ಮತ್ತು ನೇರಳೆ ಮರಗಳಿದ್ದ ತೋಪು ಕಾಡನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತು. ಅವು ಇನ್ನೂರು ವರುಷಕ್ಕೂ ಹಳೆಯವು ಎಂದು ತಾತ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಅಲ್ಲಿ ಈಗ ಉದ್ಯಾನವನ ಒಂದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿದ ಉದ್ಯಾನವನ ಅದು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಕಬ್ಬಿಣದ ಮುಳ್ಳುಬೇಲಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೇಲಿಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಟಕಟಿಯ ಬಾಗಿಲು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಬದಲಾದ ತೋಪನ್ನು ಕಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ಗರಬಡಿದಂತಾಗುತ್ತೆ. ಮಾವು ನೇರಳೆ ಮರಗಳು ಯಾವುವೂ ಕಾಣವು. ಅವುಗಳ ಬದಲು ಪೇಟೆಯ ಉದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕೃತ್ರಿಮ ಮರಗಳು ಎದ್ದಿವೆ. ಅದ್ಯಾವುದೋ ದವ್ವ ಕಾಂಡದ, ತೆಂಗಿಗಿಂತ ಗಿಡ್ಡವಾದ, ತೆಂಗಿನ ಗರಿಗಳಂತೆಯೇ ಕಾಣುವ ಗರಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತ ಒಣ ಸಸ್ಯ; ಅದರ ಹೆಸರು ಅರಸನ ತಾಳೆ. ತೆಂಗು ಫಲ ನೀಡುವ ಮರವಾದರೆ ಇದು ಕಣ್ಣಿನ ನೋಟಕ್ಕೂ ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿದ್ದು, ಯಾವ ಉಪಯೋಗವೂ ನೀಡದ ಮರದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಉದ್ಯಾನದ ನಡುವೆ ಆಕೆಗೆ ಕಾಣುವುದು ನಡೆಯಲೆಂದೇ ಹಾಸಿರುವ ಕಾಂಕ್ರೀಟಿನ ಸಿಕ್ಕುಸಿಕ್ಕಾದ ಕಾಲುದಾರಿಗಳು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯ ಭವನ, ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದರಂತೆ ಸಿಮೆಂಟಿನ ಆರಾಮ ಬೆಂಚುಗಳು. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಮಾವು ನಿಂತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈಗ ವಿಚಿತ್ರವಾದ, ಸೈಕಲ್ ಹಿಡಿಯ ಆಕಾರ ಹೊಂದಿದ ಯಂತ್ರಗಳು ನಿಂತಿವೆ. (ಇವು ಜನ ವ್ಯಾಯಾಮ ಮಾಡಲು ಬಳಸುವ ಯಂತ್ರ ಎಂದು ಆಕೆಗೆ ಆಮೇಲೆ ತಿಳಿಯುತ್ತೆ.) ಹುಲುಸಾಗಿ ಎಕ್ಕಡ ಗಿಡಗಳು ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ, ಆಲಂಕಾರಿಕ ಸಸ್ಯಗಳು ಮೈದೋರಿವೆ. ಆಡುಗಳಿಗೆ ಮೇವಾಗಿದ್ದ ಗಿಡ್ಡ ಪೊದೆಗಳ ಬದಲು ಈಗ ಹುಲ್ಲಿನ ಹಾಸಿಗೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಪ್ಪವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚಂದವೆನಿಸಿದರೂ ಜೀವಿಲ್ಲದಂತೆ, ತನಗೂ ಅವಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಅನಿಸುವ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು.

ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಹೊರಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ನೀಡುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ, ಕಾಣಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ ಎನ್ನುವ ಇಬ್ಬಂದಿ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತಿರುವ ಅರಳಿ ಮರ. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆಯ ಆತಂಕ ಕೊಂಚ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತೆ.

The *thope* landscaped into a park with paved paths, benches, and exercise machines

ತೋಪು ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ, ನಡುವೆ ಸಿಮೆಂಟ್ ಕಾಲುದಾರಿಗಳು, ಸಿಮೆಂಟ್ ಬೆಂಚುಗಳು, ವ್ಯಾಯಾಮದ ಯಂತ್ರಗಳು

The peepul tree stood on a *katte*⁶. At the base of the tree were *nagarkallus*⁷. This was a familiar tree to Lakshamma. She had spent many hours under the shade of the peepul, sometimes in silence, and at other times chattering to the tree about things of great importance to a child.

Maranna, she had fondly called the tree.

ಅರಳೀಮರ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಮರದ ಬುಡದ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಗರಕಲ್ಲುಗಳು ಸೆಟೆದು ನಿಂತಿವೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ಈ ಅರಳೀ ತೀರ ಪರಿಚಿತವಾದ ಮರ. ಸಣ್ಣವಳಿದ್ದಾಗ ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಮರದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಕೂತು ತಾನು ಆಡಿದ, ಮಲಗಿದ ಮರ ಇದು. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ತನಗೆ ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಮಾತುಗಳನ್ನು, ಕಷ್ಟಸುಖಗಳನ್ನು ಪಟಪಟನೆ ತಾನು ತೋಡಿಕೊಂಡ ಮರ ಇದು; ತನ್ನ ಆತ್ಮಿಯ ಗೆಲಿಯ ಈ ಮರ.

ಆಕೆ ಅರಳೀಮರಕ್ಕೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರು—ಮಾರಣ್ಣ.

Standing under the tree, she heard the rustle of the leaves that seemed to speak to her.

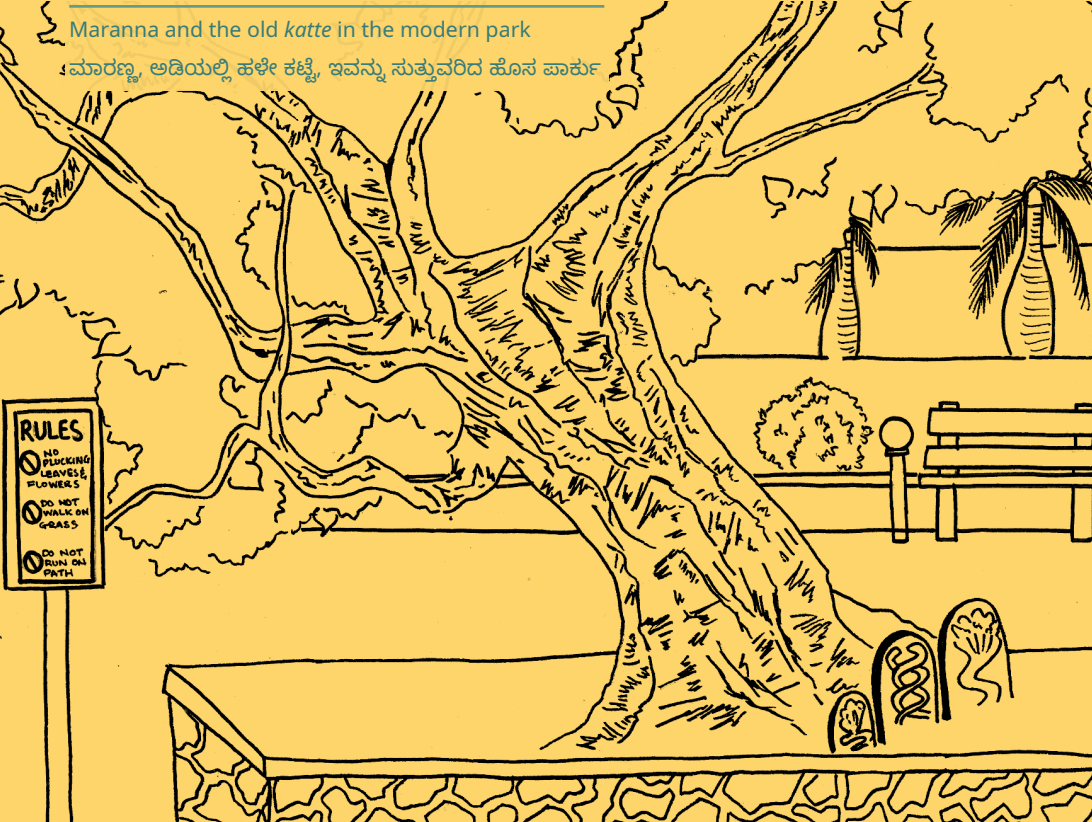
"Maranna", she asked, "What has happened here? Where is your companion the neem? Where are your many friends, the jamun and the mango trees?"

ಮರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಸಪಾಟಾದ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಆಕೆಗೆ ಮಾರಣ್ಣ ತನ್ನ ಎಲೆಗಳ ಕಲರವದ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರಿಸುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತೆ.

"ಮಾರಣ್ಣ," ಆಕೆ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. "ಇಲ್ಲಿ ಏನಾಯ್ತು, ಮಾರಣ್ಣ.? ಎಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಗೆಳೆಯರು? ಎಲ್ಲಿ ಆ ಬೇವು, ಆ ಮಾವು, ಆ ನೇರಳೆ? ಎಲ್ಲಿ ಹೋದುವೆಲ್ಲ?"

Maranna and the old *katte* in the modern park

ಮಾರಣ್ಣ, ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಕಟ್ಟಿ, ಇವನ್ನು ಸುತ್ತವರಿದ ಹೊಸ ಪಾರ್ಕ್

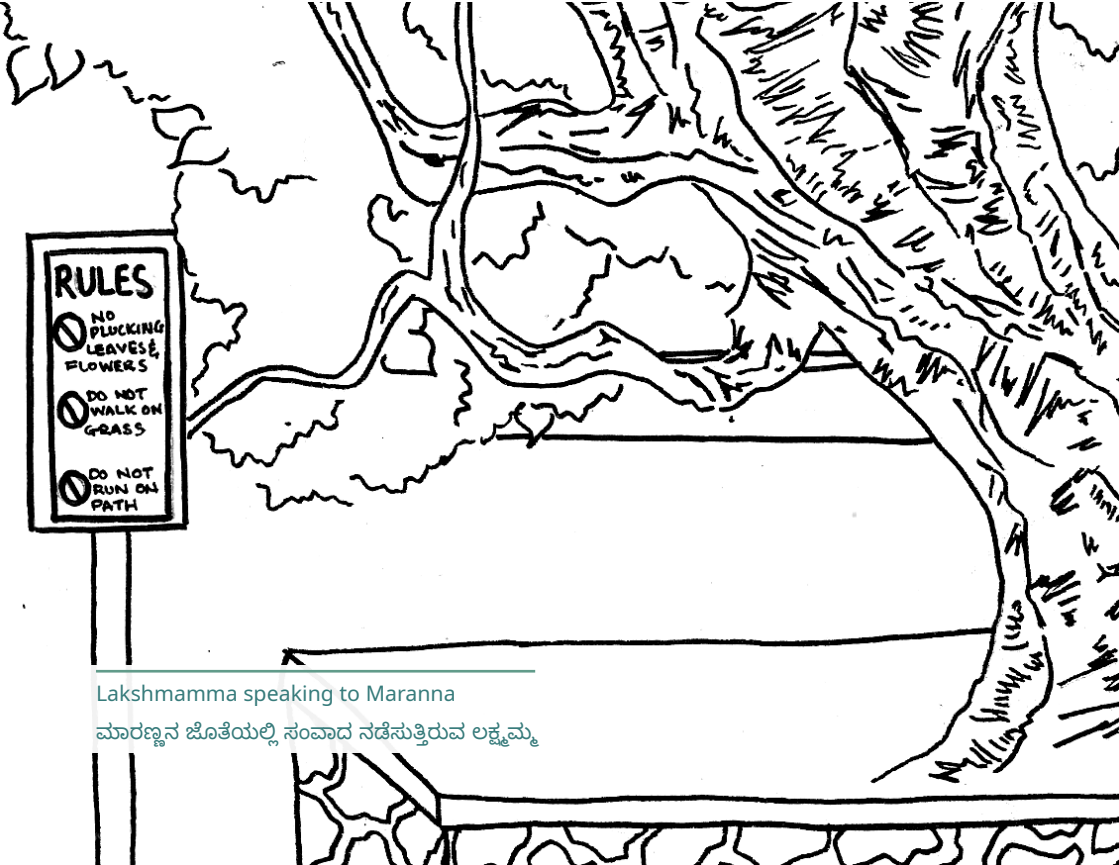

The rustle of the leaves became louder, and a soft and sad voice replied, "Who is this? Someone long ago used to call me by this name. I remember a young girl. But who are you?"

Lakshamma realised that Maranna had not recognised her. How would he? It had been a very long time.

She said, "Maranna, it is me, Lakshamma, the little girl who used to visit you every day with her goats. I am, of course, much older now."

"Lakshamma!" Maranna exclaimed. "Is this really you? You have grown so big...and old. It has indeed been very long. It is good to see you. But yes, Lakshamma, all my old friends have gone."

Lakshamma speaking to Maranna

ಮಾರಣ್ಣನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂವಾದ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ

ಎಲೆಗಳ ಸಪ್ತಳ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಆಯಿತು. ಮರದ ಪೊಟರೆಯ ಆಳದಿಂದ ಒಂದು ನೊಂದ
ಧ್ವನಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಉಸುರಿತು: "ಯಾರು? ಯಾರಮ್ಮ ನೀನು, ತಾಯಿ? ನನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ
ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳು ಈ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ನೆನಪು. ಹಲವಾರು
ವರುಷಗಳೇ ಆಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ಯಾರಮ್ಮ ನೀನು?"

ಮಾರಣ್ಣ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲ ಅನ್ನೋದು ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಹೌದು, ಅದು
ಸರಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೊಂದು ಹಳೆಯ ಅನುಭವಗಳ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು
ಕಷ್ಟ ಅಲ್ಲವೇ?

ಈ ರೀತಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಆಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ, "ಮಾರಣ್ಣ, ನಾನು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಆಡಿನ ಹಿಂಡನ್ನ
ಕರಕೊಂಡು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ದಿನಾಲೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಈಗ ನನಗೆ ಐವತ್ತು ವಯಸ್ಸು."

"ಹಾಂ, ಹಾಂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನೀನೇನಾ? ನಿಜವಾಗಲೂ? ಅದೆಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವಳಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀ!
ವಯಸ್ಸೂ ಆಗಿದೆ ಅನ್ನುತ್ತೀ! ಬಹಳ ವರುಷದ ನಂತರ ಬಂದಿದ್ದೀ. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದು
ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ಆದರೆ, ನನ್ನ ಹಳೆಯ ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲಾ ಹೋದರು, ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಈಗ
ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ."

Lakshamma was worried at how sad Maranna sounded.

She said to Maranna, “It is good to see you too. While walking here I saw that so much has changed. I could hardly recognise our village anymore.”

The village that Lakshamma grew up in was rather small, with less than fifty families living in it. The closest village seemed to be miles away. In addition to the *kalyani* she had walked past on her way to the *thope*, there was an *ashwathkatte*⁸ at the village centre. There were also wells and small ponds in different parts of the village, whose water was used for cooking, washing and bathing. Some of the wells were still there, but the ponds had been filled up long ago.

The village had a lake around which paddy, *ragi*⁹ and vegetables were grown. The lake dried up in summer, leaving small slushy pools in the centre. Buffalos loved to wallow in these pools on hot summer days, while cows, sheep and goats came to the pools to quench their thirst.

When the lake filled up after the rains, children would go swimming, catching fish. Grass grew thick around the lake, and cattle were brought here to graze every day. Now, Lakshamma saw that the lake still existed, with some cattle grazing, but there was no sign of any cultivation—no rice, *ragi* or vegetables. The round stepwell near the lake held some water, but it looked dirty and stank. Empty bottles and plastic wrappers floated on the surface.

What Lakshamma remembered most fondly were the *gunda thopes*. Her village had four *thopes*. The one she stood in now had been her favourite. She wondered what had happened to the other *thopes*.

ಮಾರಣ್ಣನ ಹತಾಶ ಮಾತುಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನನ್ನು ಚಿಂತೆಗೆ ಒಡ್ಡಿದವು.

ತನ್ನ ದುಗುಡವನ್ನು ತೋರಗೊಡದ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ, "ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೂ ಬಹಳ ಸಂತೋಷ ಆಗಿದೆ, ಮಾರಣ್ಣ, ಆಗ ನಾನು ಕಂಡದ್ದೆಲ್ಲಾ ಈಗ ಎಷ್ಟು ಬದಲಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ! ನನ್ನ ಊರು ಗುರುತಿಗೇ ಸಿಗದಂತಾಗಿದೆ!"

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಊರು ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ಮನೆಗಳ ಸಣ್ಣ ಊರು. ಸಮೀಪವೆಂದರೆ ಹಲವಾರು ಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಹಳ್ಳಿ. ಊರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲು ಅಂದರೆ ಕೆರೆ, ಆಕೆ ಈಗಷ್ಟೇ ಬಳಸಿ ಬಂದ ಕಲ್ಯಾಣಿ, ಗುಂಡು ತೋಪು, ಮತ್ತು ಊರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಅಶ್ವತ್ಥಕಟ್ಟೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಾವಿಗಳು, ಕೊಳಗಲು. ಅವುಗಳಿಂದ ಸೇದಿದ ನೀರನ್ನು ಜನ ಅಡುಗೆಗೆ, ಸ್ನಾನ ಮಾಡಲು, ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗಲೂ ಒಂದೋ ಎರಡೋ ಬಾವಿಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಬತ್ತಿ ಹೋದ ಕೆರೆಕುಂಟೆಗಳ ಕುರುಹು ಎಲ್ಲೂ ಕಾಣೊಲ್ಲ.

ಆಗ ಹಳ್ಳಿಯ ನಡುವಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆ ಇತ್ತು. ಅದರ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಭತ್ತ, ರಾಗಿ ಹಾಗೂ ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯ ನೀರು ಬತ್ತಿ, ತಳದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕೊಚ್ಚೆಗಳು ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೊಚ್ಚೆ ನೀರಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆಗಳು ರಾಡಿ ಎರಚಿಕೊಂಡು ತೊಯ್ಯಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೊಚ್ಚೆಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ದನಕರುಗಳು, ಕುರಿ ಮಂದೆ ಹಾಗೂ ಆಡುಗಳು ನಿಂತು ಬಾಗಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ದಾಹ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಮಕ್ಕಳು ಈಜಾಡುತ್ತಾ ಮೀನು ಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸುತ್ತಲೂ ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ದನಗಾಹಿಗಳು ಕುರುಬರು ತಮ್ಮ ಮಂದೆಗಳನ್ನು ಕೆರೆ ಅಂಚಿಗೆ ತಂದು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲುಣು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಕೆರೆ ಏನೋ ಇದೆ, ಆಕಳು ಮಂದೆಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೆ ಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳು, ರಾಗಿ ಭತ್ತದ ಪೈರೂ, ತರಕಾರಿ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳೂ ಕಾಣೆಯಾಗಿವೆ. ಕೆರೆ ಬದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದುಂಡು ಬಾವಿ ಈಗಲೂ ಇದೆ. ಅದರ ತಳವನ್ನು ಒದ್ದಿಯಾಗಿಡಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬಗ್ಗಡದ ನೀರು ನಿಂತಿದೆ. ಆ ಬಗ್ಗಡದಲ್ಲಿ ಮಣದಷ್ಟು ಕಸ, ಬಳಸಿದ ಖಾಲಿ ಬಾಟಲಿಗಳು, ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಚೀಲಗಳು ಹರಡಿವೆ. ನೋಡಲು ಅಸಹ್ಯವಾದ ದೃಶ್ಯ; ಮೂಗು ಮುಚ್ಚಿಸುವಂತಹ ದುರ್ವಾಸನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ.

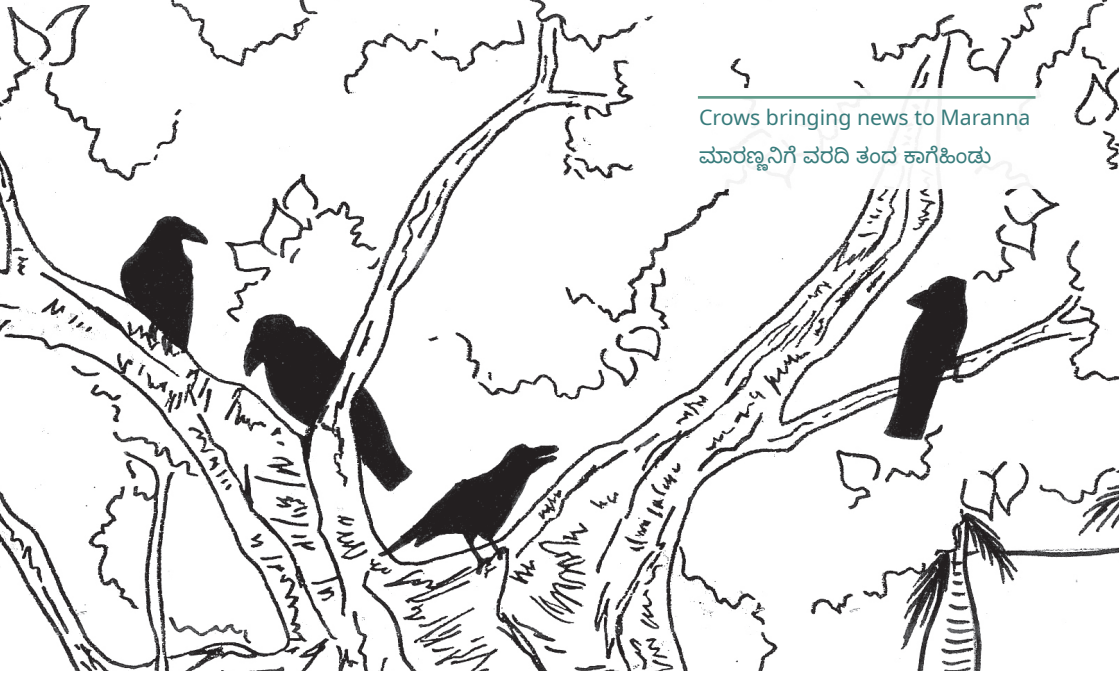
ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಗುಂಡು ತೋಪುಗಳನ್ನು ನೆನೆದಳು. ಊರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಊರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ನಾಲ್ಕು ತೋಪುಗಳಿದ್ದವು. ಮಾರಣ್ಣನಿದ್ದ ತೋಪು ಆಕೆಯ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನದು. ಉಳಿದ ತೋಪುಗಳು ಏನಾದವೋ? ಎಂಬ ಯೋಚನೆ ಅವಳನ್ನು ಕಾಡಿತು.

The village that Lakshamma remembered as a young girl—with the lake, agricultural fields and the step well

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನ ನೆನೆಪಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯ ಚಿತ್ರ: ಆ ಕೆರೆ, ಅದರ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ್ದ ಹೊಲಗಳು, ಮತ್ತು ಹೊಲಗಳಿಗೇಜೆ ಅಗೆದಿದ್ದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳುಳ್ಳ ಗುಂಡಾಕಾರದ ಬಾವಿ

Maranna seemed to read her thoughts and said, "The other *thopes* have all gone; the crows told me about it. The trees were cut to set up a school and for building houses. Only one of the banyan trees still stands in the school compound".

Lakshamma asked, "Where do the villagers now meet? For festivals and family occasions?"

ಮಾರಣ್ಣ ಆಕೆಯ ಮನದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ತಳಮಳವನ್ನು ಊಹಿಸಿ, "ಇನ್ನು ಉಳಿದ ತೋಪುಗಳು ಏನಾದವು ಅಂತ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯಲ್ಲವೇ? ಎಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋದವು. ನನಗೆ ಕಾಗೆಗಳು ವರದಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಏನೆಂದರೆ ಒಂದು ತೋಪಿನ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡೆದು ಪಾಠಶಾಲೆ ಕಟ್ಟಿದರಂತೆ, ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಮನೆ-ಬಾಗಿಲು ಕಿಟಕಿ ಚಂದ್ರಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ, ಹೆಂಚಿನ ಸಿಂಬಿಗಳಿಗಾಗಿ ಮರಗಳು ಸಂದುವಂತೆ. ಒಂದೇ ಒಂದು ಮರ—ಆ ದೊಡ್ಡ ಆಲ—ಶಾಲೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇದೆಯಂತೆ."

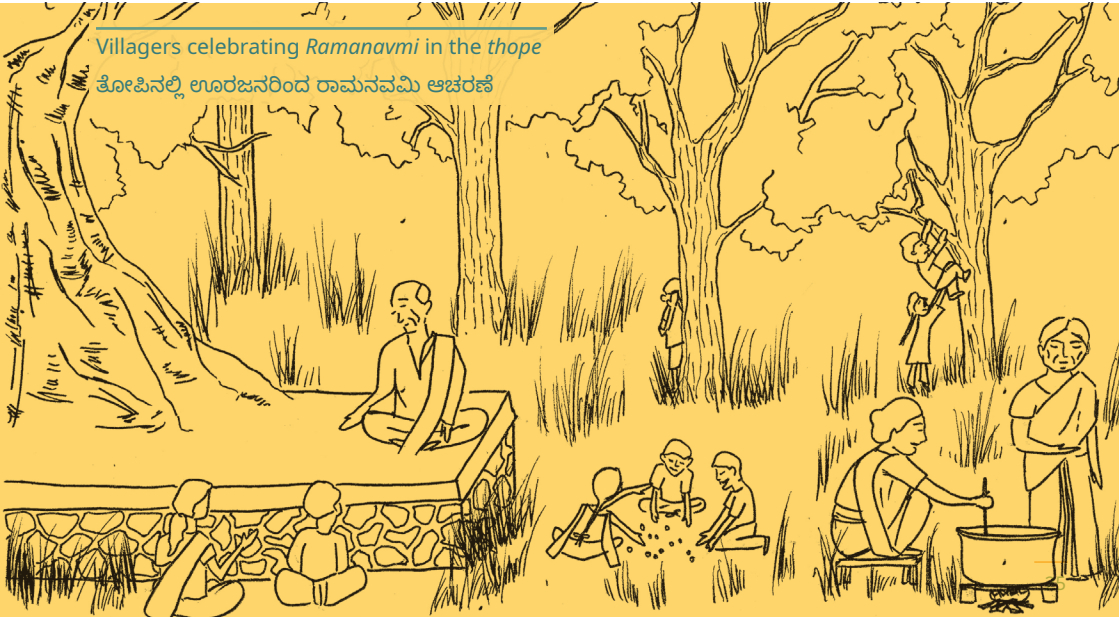
ಮಾರಣ್ಣ ನೀಡಿದ ಮಾಹಿತಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾ, ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ, "ಊರ ಜನ ಈಗ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ?"

Maranna replied, "The last time the *Ramanavmi*¹⁰ feast was held in this *thope* was nine years ago."

Lakshmamma was surprised. *Ramanavmi* was one of the festivals when the entire village would come together, cook a feast and share the meal, under the shade of the trees in the *thope*. Children played and climbed trees, while the elders talked under the shade. For as long as she could remember, the entire village celebrated *Ramanavmi* together. So she was surprised to hear that the festival was no longer held.

"ಕೊನೆಯ ಬಾರಿ ಜನ ರಾಮನವಮಿ ಆರಾಧನೆಗಾಗಿ ಈ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು ಒಂಭತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ..."

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯಾಯಿತು. ಹಬ್ಬಗಳ ಪೈಕಿ ರಾಮನವಮಿಯ ಆಚರಣೆ ಊರಿಗೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಇಡೀ ಊರು ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿ, ಮರಗಳ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಊಟಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಊಟ ಮುಗಿದು ಮಕ್ಕಳುಮರಿಗಳು ಮರಕೋತಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಹಿರಿಯರು ಹರಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನ ಬಾಲ್ಯದ ನೆನೆಪಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ ರಾಮನವಮಿಯ ಸಡಗರ ಅಜ್ಜಾಗಿ ಹುದುಗಿತ್ತು. ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ರಾಮನವಮಿಯ ಆಚರಣೆಗಾಗಿ ಊರು ಸೇರುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮಾರಣ್ಣ ಹೇಳಿದ್ದು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಖೇದವೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮೂಡಿಸಿತ್ತು.

“What about the nomadic community that used to come and stay at this *thope* every year?” Lakshamma asked.

“Who? The fortune tellers? Oh, they stopped coming even earlier”, said Maranna, “No one needs fortune tellers now. You can know all you want about your future through TV programmes.”

Before she could say anything, Maranna continued, “No one comes here now like before. See, they have put a fence all around. Why people, even the birds and the bats, have stopped visiting the *thope*. They just fly overhead”.

Lakshamma remembered the fruit trees well, especially the mango trees. She and her friends were often scolded for trying to climb the mango trees by the priest and village elders, as the trees in the *thope* were believed to be the abode of gods.

She also remembered the taste of the sour mangos, brought down with a stone. And eaten with salt and chilli powder, that Lakshamma and her friends took with them when they brought their goats to graze at the *thope*.

Lakshamma looked at the *nagarkallus* in the shade of Maranna's canopy and asked, “They seem to have spared the *nagarkallus*. Do the women from the village still come here to pray?”

Maranna gave a sigh, his branches shaking, “Some of them still do. But not as often as before. I miss listening to their conversations. Now people come for exercise, walk briskly and leave. Some sit on the benches and talk for a while. But people can only enter for a few hours in the morning and evening. The gate is locked for the rest of the day.”

“ವರ್ಷ ವರ್ಷ ಈ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳಮಟ್ಟಿಗೆ ವಲಸೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನ ಏನಾದರು?” ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಸ್ವಲ್ಪ ದುಗುಡದಿಂದಲೇ ಮಾರಣ್ಣನನ್ನು ಕೇಳಿದಳು.

“ಯಾರು? ಭವಿಷ್ಯನುಡಿಯೋ ಜನರಾ? ಅವರು ಇನ್ನೂ ಹಿಂದೆಯೇ ಬರೋದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು,” ಮಾರಣ್ಣ ಹೇಳಿದ. “ಭವಿಷ್ಯ ಹೇಳೋರನ್ನ ಈಗ ಕೇಳೋರಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಟಿವಿ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರವಾಗುವ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಗೆ ಯಾರು ತಾನೆ ಸಾಟಿ? ಮಾರಣ್ಣನ ದನಿಯಲ್ಲಿ ತುಸು ಕೊಂಕು ಸೇರಿತ್ತು.

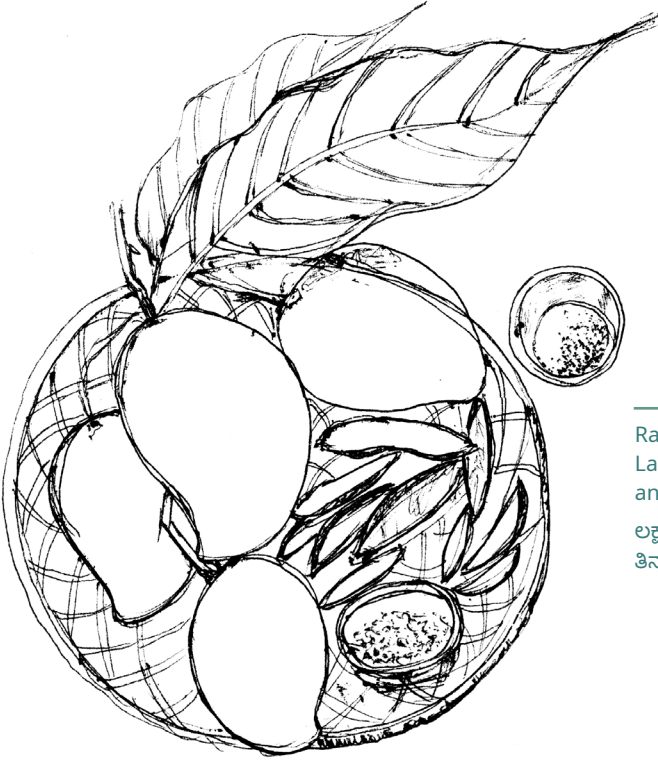
ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಮಾತಾಡುವ ಮುನ್ನ ಮಾರಣ್ಣ ಮತ್ತೆ ನುಡಿದ, “ಆ ದಿನಗಳಂತೆ ಈಗ ತೋಪಿಗೆ ಯಾರೂ ಬರೋಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಸುತ್ತಲೂ ಹಾಕಿದ ಮುಳ್ಳುಬೇಲಿ ಯಾರನ್ನೂ ಬರಗೊಡಲ್ಲ. ಜನರೇ ಏಕೆ, ಪಕ್ಷಿಗಳು ಬಾವಲಿಗಳು ಸಹ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರೋದು ನಿಲ್ಲಿಸಿವೆ. ತೋಪಿನ ಮೇಲಿಂದಲೇ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತವೆ.”

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಹಣ್ಣು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಾವಿನ ಮರಗಳನ್ನು ನೆನೆದಳು. ತಾನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಗೆಳೆತಿಯರು ಮರ ಹತ್ತುತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡ ಊರ ಪೂಜಾರಿಗಳು ಅಥವಾ ಊರ ಗೌಡರು ತಮ್ಮನ್ನು ಬೈದು, ಮರದಿಂದ ಇಳಿಸಿ, ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದ್ದು ನೆನೆಪಾಗುತ್ತಿದೆ: “ಮಕ್ಕಳೇ, ಈ ತೋಪು ದೇವರ ಕಾಡು. ಇಲ್ಲಿ ದೇವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಂತ ಎಲ್ಲರ ನಂಬಿಕೆ. ಈ ಮರಗಳು ಅವರ ವಾಸಸ್ಥಾನ. ಹಣ್ಣುಗಳು ಅವರ ಆಹಾರ. ನಾವು ದೇವರ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮರ ಹತ್ತಬಾರದು.”

ಕಲ್ಲು ಬೀಸಿ ಬಿದ್ದ ಮಾವು ಕಚ್ಚಿ ತಿಂದ ಒಗಚು ಹುಳಿರುಚಿ ಆಕೆಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆಹಾ! ಮಾವಿನ ತುಂಡಿನ ಮೇಲೆ ತಾವುಗಳು ತಂದ ಉಪ್ಪುಖಾರ ಸವರಿ ತಿಂದದ್ದು! ಆಡು ಮೇಯಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು ತೋಪಿಗೆ ಬಂದಾಗ ತಪ್ಪದೇ ಬಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿತರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಉಪ್ಪು-ಮೆಣಸಿನಪುಡಿ! ಎಲ್ಲವೂ ಮಳಮಳ ನೆನಪಾಯಿತು ಆಕೆಗೆ.

ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಮಾರಣ್ಣನ ಟೊಂಗೆಗಳ ನೆರಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿದ್ದ ನಾಗರಕಲ್ಲುಗಳ ಕಡೆ ಗಮನಹರಿಸಿ, ಕೇಳಿದಳು: “ನಾಗರಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾಗೇ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಹಾಗಿದೆ. ಊರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ನಾಗಪೂಜೆಗೆಂದು ಈಗಲೂ ಬರುತ್ತಾರಾ?”

ಮಾರಣ್ಣ ಮೈಮುರಿದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಸುಯ್ದು. ಮರದ ಟೊಂಗೆಗಳು ಆ ಮೈಮುರಿತಕ್ಕೆ ಅಲುಗಾಡಿದವು. “ಕೆಲ ಹೆಂಗಸರು ಈಗಲೂ ಬರುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ, ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಅಂತ. ಮುಂಚೆ ಇದ್ದ ಸಡಗರ ಈಗ ಕಾಣೆ. ಅವರುಗಳ ಹರಟೆ, ಮನೆವಾರ್ತೆ ಈಗ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗಿಲ್ಲ. ಈಗ ಬರೋ ಜನ ವ್ಯಾಯಾಮಕ್ಕಾಗಿ ಬರ್ತಾರೆ, ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ನಡೀತಾರೆ, ಬೇಗ ಹೊರಟುಹೋಗ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಬೆಂಚುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂರ್ತಾರೆ, ಹರಟುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಕೆಲವೇ ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರ ಚಟುವಟಿಕೆ. ಬೆಳಗಿನ ಕಾಲ ಒಂದಷ್ಟು ಗಂಟೆ, ಸಾಯಂಕಾಲ ಒಂದಷ್ಟು. ಮಿಕ್ಕ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬೀಗ ಜಡಿದಿರುತ್ತಾರೆ, ಯಾರೂ ಒಳಗೆ ಬರೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ.”

Raw mangos that
Lakshamma ate with salt
and chilli powder

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಉಪ್ಪುಖಾರ ಸವರಿ
ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಮಾವಿನಕಾಯಿ

“The afternoons are especially lonely, with no grazers resting here, no women coming to collect firewood or children climbing trees to pluck mangos and jamun on their way back from school. Did you see the rules they have now—so many of them—about what you can do and not do in the *thope*?”

“ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹೊತ್ತು ನಾನು ಒಬ್ಬಂಟಿ ಅನಿಸುತ್ತೆ. ಹಿಂದೆ ದನ ಕುರಿ ಆಡು ಮೇಯಿಸೋರು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೋಗೊಳ್ಳಕ್ಕೆ ಅಂತ ಬರ್ತಾ ಇದ್ದು. ಹೆಂಗಸರು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಆಯೊಕ್ಕಿ, ನೀವು ಮಕ್ಕಳು ಮರ ಹತ್ತಿ ಆಡೊಕ್ಕಿ ಮಾವು ನೇರಳೆ ಕೀಳೊಕ್ಕಿ ಅಂತ ಬರ್ತಾ ಇದ್ದಿರಿ. ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗೊ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕಳೆದು ಹೋಗ್ತಾ ಇದ್ದರು. ಈಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಗಳು ಬಿಕ್ಕೋ ಎನ್ನುತ್ತವೆ. ಅಂದ ಹಾಗೆ, ಈಗ ತೋಪಿನ ಒಳಗೆ ಬಂದವರು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾದ ಎಷ್ಟೊಂದು ನಿಯಮಗಳಿವೆ, ಇದು ಮಾಡಬೇಡಿ ಅದು ಮಾಡಬೇಡಿ, ಅಂತ.”

Lakshamma was wondering how the *thopes* with their many trees, so special to the village, had come to this state.

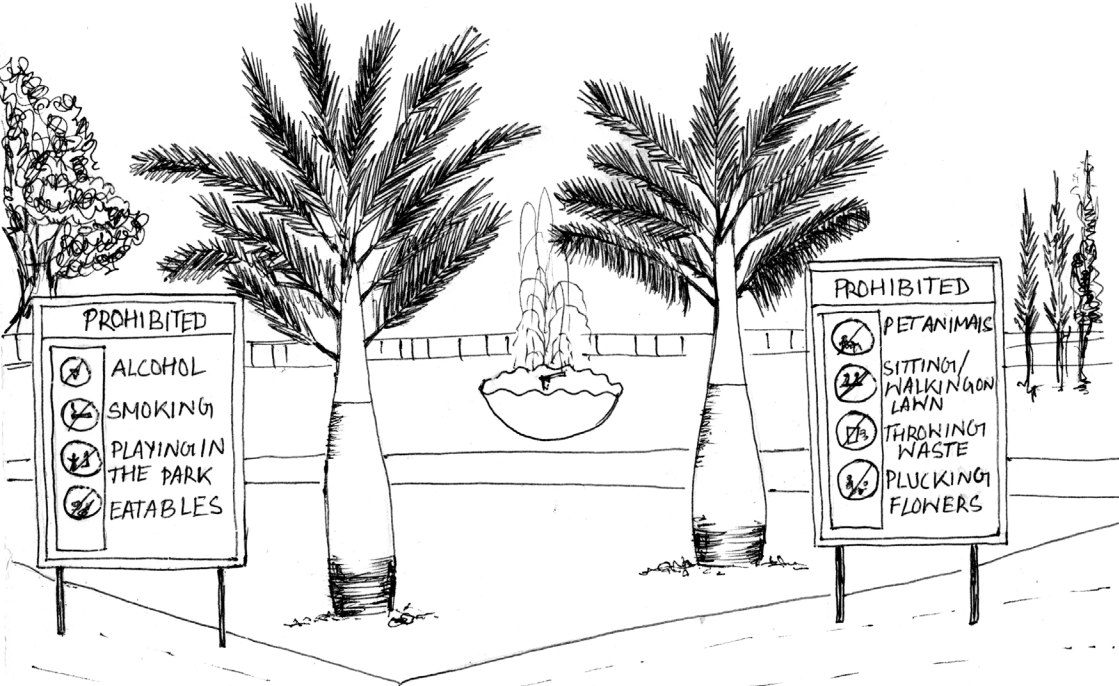
She sat down on the *katte* and said, "Our village loved these *thopes* so much, and took such good care of the trees. The *thope* was also so useful—for the wood, fruits, for grazing. What happened to them, Maranna?"

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಯೋಚನೆಯ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದಳು. ಊರಿನ ಜನಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಮಹತ್ವ ಹೊಂದಿದ್ದ ತೋಪುಗಳಿಗೆ ಈ ಗತಿ ಬಂದದ್ದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಆಕೆ ನಾಗರಕಟ್ಟಿ ಮೇಲೆ ಕೂರುತ್ತಾ, ಮಾರಣ್ಣನನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದಳು. "ನಮ್ಮೂರ ಜನಕ್ಕೆ ತೋಪುಗಳು ಅಂದರೆ ಎಷ್ಟು ಅಕ್ಕರೆ. ಮರಗಳು ಅಂದರೆ ಅದೆಷ್ಟು ಅನ್ನೆಯಿಂದ ಆರೈಕೆ ಮಾಡ್ತಾ ಇದ್ದು. ತೋಪುಗಳೂ ತಮ್ಮ ಹಣ್ಣು, ಹೂವು, ಜೇನು, ಅಂಟು, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯೋ ಹುಲ್ಲು ಎಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು...ಅವೆಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು, ಯಾಕೆ ಹೀಗಾಯ್ತು, ಮಾರಣ್ಣ?"

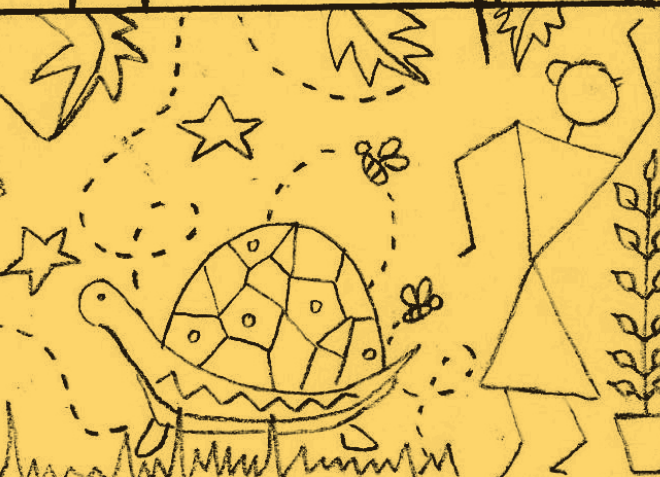
List of do's and don'ts in the park

ಪಾರ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಾರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಹೊತ್ತ ಫಲಕ

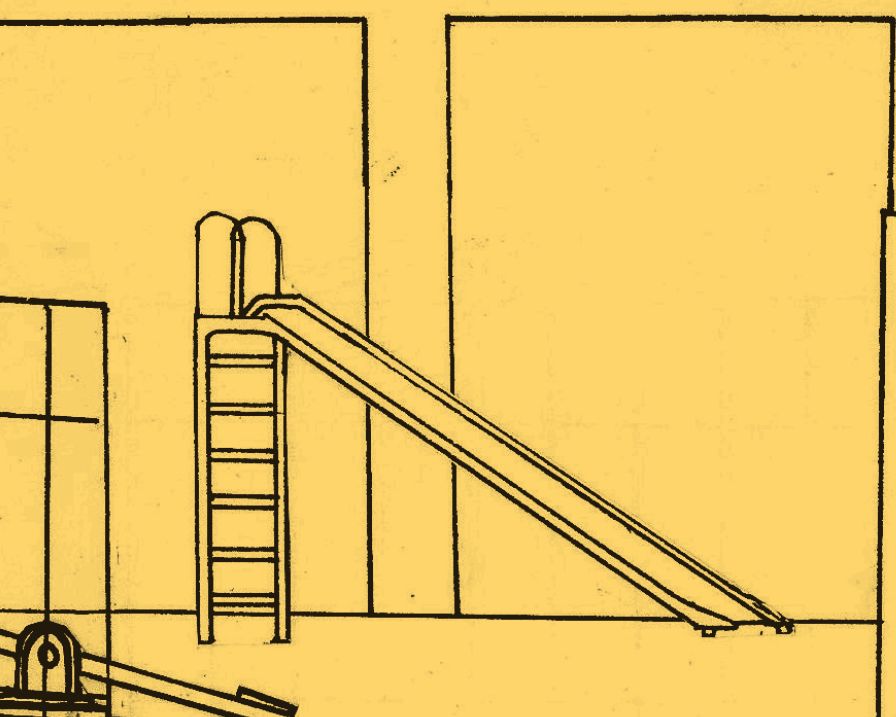
The government school where one of the village
thopes stood in the past

ಗುಂಡುತೋಪು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈಗ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆ ಎದ್ದುನಿಂತಿದೆ.

PRIMARY AND MIDDLE SCHOOL
ಶ್ರೀ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆ ಎದೆದುನಂತೋದಿ

Maranna said, "Times have changed and with it people's needs and thinking. It began with a storm, when one huge banyan tree fell in the *thope* where the school stands today. The people said that there was no use planting any new trees as there was a law saying that people could no longer cut trees or branches without permission from the government. They decided to build a school instead, on the same land."

"When other trees fell in the *thopes* close to the school, the villagers decided to build houses in the space."

Maranna continued, "Only this *thope* remained. And for a long time nothing happened. Then suddenly one day, there was a flurry of activity and many important looking people came to this *thope*. They spoke in loud voices and used chains to measure the land. A few days later, machines began to dig up the earth, and people came in to work on the land. I watched as a building came up in the corner where two large mango trees stood. A few more trees were cut and the veterinary hospital you see now was built."

"No one objected? I know the *patel*¹¹ and *shanbogh*¹² are no longer responsible for village affairs. But what about the *panchayat*¹³ and all the villagers?" Lakshamma asked.

Lakshamma knew that in the past it was the *patel* and *shanbogh* who took decisions regarding the common lands in the village such as the *thope*, lake and *gomala*.¹⁴

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮಾರಣ್ಣ: “ಕಾಲ ಬದಲಾಯ್ತು, ಜನರ ನಿಷ್ಠೆ ಬದಲಾಯ್ತು, ಅವರ ಅಗತ್ಯಗಳೂ ಬದಲಾದವು. ಒಂದು ದಿವಸ ಏನಾಯ್ತು ಅಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಬಿರುಗಾಳಿ ಎದ್ದಿತು. ಗಾಳಿಯ ರಭಸಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಆಲದಮರ ಉರುಳಿಬಿತ್ತು. ಈಗ ಶಾಲೆಯ ಕಟ್ಟಡ ನಿಂತಿದೆಯಲ್ಲಾ ಅಲ್ಲಿ. ಅಯ್ಯೋ ಮರ ಬಿದ್ದಿದೆ ಹೊಸ ಗಿಡ ನೆಡೋಣ ಅಂತ ಕೆಲವರು ಅಂದರು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು, ನೆಟ್ಟರೆ ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಮರ ಕಡಿಬಾರದು, ಕಟ್ಟಿಗೆಗಾಗಿ ಟೊಂಗಿಯೂ ಕಡಿಬಾರದು ಅಂತ ಹೊಸ ಕಾನೂನು ಬಂದಿದೆಯಂತೆ, ಅಂತ ಹೇಳಿದರು. ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಶಾಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಡ ಇಲ್ಲ. ಅದನ್ನ ಇಲ್ಲಾಕೆ ಕಟ್ಟಬಾರದು, ಅಂದ. ಹೇಗೋ ಏನೋ, ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದರು.”

“ಅದೇ ರೀತಿ ಶಾಲೆ ಹತ್ತಿರದ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಮರಗಳು ಬಿದ್ದಾಗ, ಸಸಿ ನೆಡಲಿಲ್ಲ, ಊರ ಜನ ಆ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು.”

“ಉಳಿದದ್ದು ಇದೊಂದೇ ತೋಪು. ಹಲವಾರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದವು. ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿದೆ ಅನಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೇ ಜನ ತೋಪಿನಮೇಲೆ ಎರಗಿದರು. ಅವರ ಪೈಕಿ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಂತೆ ಕಾಣೋ ಕೆಲವರು ಇದ್ದರು. ಬಹಳ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಓಡಾಡಿದರು. ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿದರು. ಉದ್ದನೆ ನೂಲಿನಿಂದ ನೆಲದ ಅಳತೆ ಮಾಡಿದರು. ಕೆಲದಿನಗಳ ನಂತರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಯಂತ್ರಗಳು ತೋಪಿಗೆ ಬಂದವು. ಕೆಲವರು ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದರು—ಆ ಮಾವು, ಈ ನೇರಳೆ, ಆ ಬೇವು—ಎಲ್ಲವೂ ಗರಗಸಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಕುತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀಗಿದವು. ಯಂತ್ರಗಳು ನೆಲ ಅಗೆದವು. ಹಗಲು ಇರುಳು ಎನ್ನದೆ ಕೆಲಸ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಕಂದಕ, ಅಡಿಪಾಯ, ಗೋಡೆಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಎದ್ದವು. ನಾನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡು ಮಾವಿನ ಮರಗಳ ಮಾರಣ ಹೋಮವಾಗಿತ್ತು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಟ್ಟಡ ಎಬ್ಬಿಸಿದ್ದರು ಆ ಜನ. ಈಗ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಸ್ವತ್ತೆ ಇದೆಯಲ್ಲ ಆ ಜಾಗದಲ್ಲಿ.”

“ಯಾರು ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವಾ, ಮಾರಣ್ಣ? ಪಟೇಲ ಶಾನುಭೋಗ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಮಾಡೋಕ್ಕೆ ಆಗೋಲ್ಲ ಅನ್ನೋದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ಮೊದಲೇ ಅವರು ಅಧಿಕಾರ ಕಳೆಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪಂಚಾಯತಿ ಏನು ಮಾಡ್ತಾ ಇದ್ದರು? ಜನ ಇದೆಲ್ಲ ನೋಡಿಯೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೇ?”

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪಟೇಲ ಶಾನುಭೋಗ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಸೇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಜಮೀನು ಕುರಿತು ತಾವೇ ಎಲ್ಲ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತೋಗೊತಾ ಇದ್ದರು. ಊರಿನ ಗೊಮ್ಮಾಳ, ಕೆರೆ-ಕುಂಟೆ, ಗುಂಡು ತೋಪು, ದೇವರ ಕಾಡು, ವನ ಇವುಗಳ ಬಳಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ನಿರ್ಧಾರಗಳೂ ಇವರಿಬ್ಬರ ಸುಪರ್ದಿನಲ್ಲೇ ಜರುಗುತ್ತಿತ್ತು.

Maranna telling Lakshamma about the changes to the *thope*

ಮಾರಣ್ಣ ಲಕ್ಷಮ್ಮನಿಗೆ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ವಿವರ ನೀಡುತ್ತಿರುವುದು

In the past, in *thopes*, the practice was to plant a new tree whenever a tree fell. Villagers were not allowed to cut trees. Cutting branches was permitted, but only with the permission of the *patel* and *shanbogh*.

Lakshamma also knew that the *patel* and *shanbogh* were not always fair—their decisions sometimes gave preference to one person or a particular group. Still, this had been the system in the village, and had been accepted by all.

This old system was no longer in force. Now, the villages in the outskirts of Bengaluru had *panchayats* and those villages that had become a part of the city's municipality came under wards.¹⁵

Maranna said, “There was a lot of discussion. The villagers had many heated arguments. They decided that it would be nice if they could have a park in the village—like the ones localities in Bengaluru had. Our village is almost a part of Bengaluru today, and many go to work in the city. They saw the parks—neatly laid out, with exercise equipment, benches and lawns, and wanted something similar.”

Lakshamma was thoughtful. She had seen a number of new houses and multi-storied apartments in her village, while walking towards the *thope*.

She said, “Yes, times have changed, and the people living here too have changed. Maybe that is why everyone wants a park now—for exercise. We had enough exercise grazing goats and climbing trees!”

ಇನ್ನು ತೋಪಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಯಾವುದಾದರೂ ಮರ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ರಭಸಕ್ಕೂ ಮಳೆಯ ತೀವ್ರತೆಯ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಬಿದ್ದರೆ ಊರಿನ ಜನ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಗಿಡ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾರೂ ಮರ ಕಡಿಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ, ಟೊಂಗಿ ಕಡಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಪಟೇಲ ಶಾನುಭೋಗರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯಬೇಕಿತ್ತು.

ಪಟೇಲ ಶಾನುಭೋಗರೂ ಕೂಡ ಸತ್ಯಸಂಧರಲ್ಲ, ಅನ್ನೋದು ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ತಮಗೆ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಆಗದವರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ನೀಡೋ ಅವರ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಿಚಯ ಅವಳಿಗೆ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಸಂಪತ್ತಿನ ಹಾಗೂ ಮೂಲಸೌಕರ್ಯಗಳ ದುರ್ಬಳಕೆ ಆಗಾಗ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಹಳೆಯ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ರೂಢಿತವಾದ ಪರಂಪರೆಗೆ ಯಾವ ಧಕ್ಕೆಯೂ ಒದಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಈಗ ಹಳೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುರಿದಿತ್ತು, ಊರಿನ ಪಂಚಾಯತಿ ಅಧಿಕಾರ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಪೇಟೆಯಿಂದ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನ ತವರೂರು ಈಗ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಅಧಿಕಾರದ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಮಾರಣ್ಣ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿ ಹೇಳಿದ, “ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದ್ದೂ ನಿಜ, ಚರ್ಚೆ ಬಿಸಿಯೇರಿದ್ದೂ ನಿಜ. ಆದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಉದ್ಯಾನವನಗಳ ಥರ ಇಲ್ಲೂ ಒಂದು—ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಕ್—ಇದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಮಜಾ, ಎಂದು ಊರಿನ ಜನರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಊರಿನವರ ಪೈಕಿ ಹಲವಾರು ಜನ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೇಂದು ಹೋಗಿ ಬಂದು ಮಾಡೋರು ಇದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಪಾರ್ಕ್‌ಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಉದ್ಯಾನಗಳ ಒಪ್ಪ ಓರಣ, ಅವುಗಳ ಚಂದ ಹಿಡಿಸಿದ ಹಾಗಿದೆ. ಆ ವಯ್ಯಾರದ, ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಷ್ಟೇ ಸಲ್ಲುವ ಮರಗಳು, ಹುಲ್ಲಿನ ಹಾಸು, ಬೆಂಚುಗಳು, ವ್ಯಾಯಾಮ ಯಂತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲೂ ಇದ್ದರೆ ಚಂದ ಅಂತ ಅವರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಗುಂಡು ತೋಪಿನ ಚರಮಗೀತೆ ಹಾಡಿದರು.”

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಏನೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನೀಡದೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಆಕೆ ಗಮನಿಸಿದ್ದಳು. ಹೊಸ ರಸ್ತೆಗಳು ಹೊಸ ಮನೆಗಳು, ಎತ್ತರದ ಬಹುಮಾಳಿ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಆಕೆ ತೋಪಿನೆಡೆಗೆ ಬರುವಾಗ ಕಂಡಿದ್ದವು.

“ಹೌದು, ಕಾಲ ಬದಲಾಗಿದೆ,” ಆಕೆ ಮೌನ ಮುರಿದಳು. “ಜನರೂ ಬದಲಾಗಿದ್ದಾರೆ ಹೊಸತನಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕು ತೋಪಿನ ಬದಲು ಪಾರ್ಕ್ ಅವರಿಗೆ ಹಿಡಿಸಿದೆ. ವ್ಯಾಯಾಮಕ್ಕಾಗಿ ಪಾರ್ಕ್! ಆಗ ಆಡು ಮೇಯಿಸುತ್ತ ಮರ ಹತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ನಮಗೆ ವ್ಯಾಯಾಮದ ಅಗತ್ಯ ಏನಿತ್ತು?”

Maranna bristled, and the peepul leaves shook even more. He said, "It's not just the new residents. Ask the children of families who have lived here for decades if they know what a *thope* is and where it was located? They say it was always a park! And the children and youth even ask—what is a *thope*?"

Maranna slowly calmed down. He said to Lakshamma, "I am glad you came to see me though, and still remembered the *thope*. I wish people would still plant and care for trees in this *thope* as they did in the past."

Lakshamma thought sadly of her grandchildren, growing up in the city, in a crowded slum with no *thope* to run around in or trees to climb.

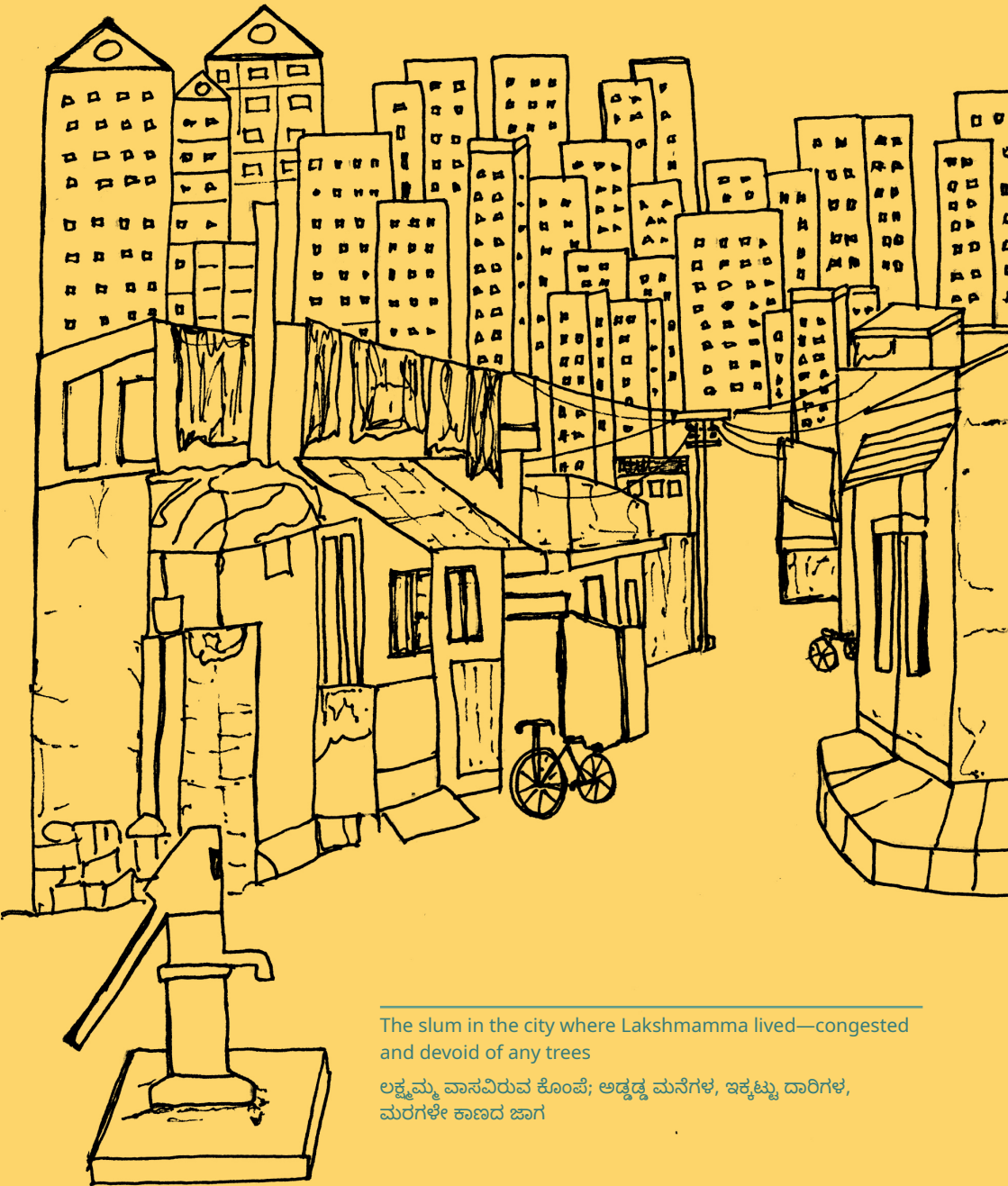
These thoughts still occupying her mind, Lakshamma suddenly realised that the sun was setting.

ಮಾರಣ್ಣ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸುಯ್ಯನೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಹೊಯ್ದು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅರಳಿ ಎಲೆಗಳು ಅಲುಗಾಡಿದವು. "ತೋಪು ಅಂದರೆ ಈಗ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೊಸತಾಗಿ ಈ ಊರಿಗೆ ಬಂದವರಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಹಳಬರ ಸಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಹದಿಹರೆಯದ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ... ತೋಪು ಅಂದರೆ ಏನು, ಅಂತ ಅವರು ಕೇಳಾರೆ."

ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮಾರಣ್ಣನ ಉದ್ದೇಗ ಇಳಿಯುತ್ತೆ. ಆತ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ನೀನು ಬಂದದ್ದು ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷ ತಂದಿದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ನೀನು ಈ ತೋಪನ್ನು ಮರೆತಿಲ್ಲ. ನನಗಿರೋ ಆಸೆ ಒಂದೇ, ಜನ ಮತ್ತೆ ಬಂದು ಹೊಸ ಗಿಡ ಮರ ನೆಟ್ಟು ಅವುಗಳಿಗೆ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಲಿ ಅಂತ, ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಥರ."

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಅಡಿಗೊಬ್ಬರಂತೆ ಕಾಲಿಗೆ ಅಡರುವ ಕೊಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವರಿಗೆಲ್ಲಿ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಆಡುವ, ಮರ ಹತ್ತುವ, ಹಣ್ಣು ಮೆಲ್ಲುತ್ತಾ ನಲಿಯುವ ಭಾಗ್ಯ?

ಇದೇ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಸೂರ್ಯ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ.

The slum in the city where Lakshamma lived—congested and devoid of any trees

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ವಾಸವಿರುವ ಕೊಂಪೆ; ಅಡ್ಡಡ್ಡ ಮನೆಗಳ, ಇಕ್ಕಟ್ಟು ದಾರಿಗಳ, ಮರಗಳೇ ಕಾಣದ ಜಾಗ

She was alone in the park, except for a couple, walking briskly on the paved path—clearly in the middle of their evening exercise.

It was time for her to leave too. She had to go home, and return to the city the next day.

Lakshmamma was filled with sadness.

She looked up at Maranna and said, “I have to go now. I don’t know when I will see you again. I will ask my brother to plant a neem tree next to you, and I hope the tree will be a companion for you in the years to come. And I will pray at the *katte* near my house in the city that you will be protected and live long.”

The leaves of the peepul seemed to stand still.

Maranna said, “Thank you Lakshmamma for thinking of me. Do plant more trees as well in the city—in parks, schools, along roads, around lakes maybe? I am sure there are still some lakes in the city. I am so happy you came by to talk to me.”

As the sun set, a few crows flew down onto the *katte*. A bat flitted among the leaves of the peepul, picking at the ripe figs. Lakshmamma got up to leave. Walking back home through a very changed landscape, she knew that at least tonight Maranna would not be alone—the crows that had come to roost would keep Maranna company.

ಪಾರ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಹೊರತು ಉದ್ಯಾನದ ಕಾಲುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ರನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ದಂಪತಿ, ಇವರುಗಳಷ್ಟೇ ಇರೋದು.

ಹೊರಡುವ ಸಮಯ ಆಗಿದೆ. ಊರಿನ ತನ್ನ ತವರಿಗೆ ತೆರಳಬೇಕು. ಮರುದಿನ ಮತ್ತೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ದುಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮಾರಣ್ಣನ ಕಡೆಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ: “ಮಾರಣ್ಣ, ನನಗೆ ಹೊರಡೋ ಹೊತ್ತಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಯಾವಾಗ ಕಾಣೋನೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಣ್ಣನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೇವಿನ ಗಿಡವನ್ನು ನೆಡಲು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಆ ಬೇವು ಬೆಳೆದು ನಿನ್ನ ಪಕ್ಕ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ನಿನಗೆ ಭವಿಷ್ಯದ ಸಂಗಾತಿ ಆಗಲಿ ಅಂತ ನಾನು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನನ್ನ ಮನೆಯ ಬಳಿ ಇರೋ ನಾಗರಕಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೇಡೋದು ಏನಂದರೆ ನೀನು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬಾಳಬೇಕು, ಮತ್ತು ಅದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕು ಅಂತ.”

ಅರಳಿಮರದ ಎಲೆಗಳು ಅಲುಗಾಡದೆ ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡದೆ ಸ್ಥಬ್ಧವಾದವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ನಿಶ್ಯಬ್ದದ ನಂತರ ಮಾರಣ್ಣ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: “ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ತೋರಿದ ಕಾಳಜಿ ನನ್ನ ಮನತಟ್ಟಿದೆ. ನಿನ್ನ ಊರಲ್ಲೂ ಇನ್ನಷ್ಟು ಮರಗಳನ್ನು ನೆಡು, ಉದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ರಸ್ತೆಯ ಬದಿಯಲ್ಲಿ, ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಸುತ್ತಲೂ—ಅಂದ ಹಾಗೆ, ಇನ್ನೂ ಒಂದೆರಡು ಕೆರೆ ಉಳಿದಿರಬೇಕಲ್ಲಾ? ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದು ನನ್ನ ಜೊತೆ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದ ನಿನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ.”

ಸೂರ್ಯ ಮುಳುಗುತ್ತಾನೆ. ಕಾಗೆಯ ಹಿಂಡೊಂದು ಅರಳಿಮರದ ಟೊಂಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಇಳಿಯುತ್ತೆ. ಬಾವಲಿಯೊಂದು ಎಲೆಗಳ ನಡುವೆ ಅಲುಗಾಡಿ ತಾನು ಜೋತುಬಿದ್ದಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಅತ್ತಿಹಣ್ಣಿಗೆ ತನ್ನ ಮೂತಿಯಿಡುತ್ತೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಹೊರಡಲು ಏಳುತ್ತಾಳೆ. ಬದಲಾದ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಚಹರೆಗಳ ನಡುವೆ ತನ್ನ ಗುರುತಿಗೇ ಸಿಗದ ಕಾಲುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಬೇಸರವೆನಿಸಿದರೂ ಆಕೆಯ ಮನದಲ್ಲಿ ತುಸುವೇ ನೆಮ್ಮದಿ ಮನೆಮಾಡಿದ— ಮಾರಣ್ಣ ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಂಟಿಯಲ್ಲ. ಆತನ ಜೊತೆ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯಲೆಂದು ಕಾಗೆ ಬಾವಲಿಗಳು ಬಂದಿಳಿದಿವೆ, ಅಂತ.

RULES

- NO PLUCKING LEAVES & FLOWERS
- DO NOT WALK ON GRASS
- DO NOT RUN ON PATH

Maranna with the crows for company as the sun sets

ಮಾರಣ್ಣನ ಜೊತೆ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯಲು ಬಂದಿಳಿದ ಕಾಗೆಯ ಹಿಂಡು

What are *gunda thopes*?

Gunda thopes are wooded groves that were once found across villages in Karnataka. These groves used to be planted by local villagers with trees such as mango, jamun, peepul, banyan, *ippe*¹⁶ and tamarind.

The *thopes* had many uses for the village community. The wood from the trees, especially of the mango, was used to make doors and window frames for village homes, and also to repair the temple. The poor in the village, who did not own land on which they could grow trees, were also allowed to use the branches as fuelwood for marriages and cremations. Wood from fallen trees, and tamarind were collected and auctioned, and the money collected was used to fund development work in the village.

The *thopes* were a shaded sanctuary for grazers and their livestock. After grazing and watering their animals in the lake, the grazers would herd their cows, goats or sheep to the *thope*. While the grazers dozed under the canopy, their animals would lazily nibble on the grass in the *thope*.

ಗುಂಡು ತೋಪು ಅಂದರೆ ಏನು?

ಗುಂಡುತೋಪುಗಳು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ತೋಪುಗಳು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜಮೀನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ನೆಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಈ ತೋಪುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾವು, ನೇರಳೆ, ಅರಳಿ, ಆಲ, ಇವೆ ಮತ್ತು ಹುಣಸೆ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಗುಂಡು ತೋಪುಗಳು ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಉಪಯೋಗಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು. ನಶಿಸಿದ ಅಥವಾ ಒಣಗಿಹೋದ ಮಾವಿನ ಮರದ ಕಾಂಡ ಬಾಗಿಲು ಹಾಗೂ ಮನೆಗಳ ಕಿಟಕಿಯ ಹಂದರಗಳ ತಯಾರಿಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ದೇವರ ಗುಡಿಗಳ ರಿಪೇರಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದವು. ತಮ್ಮದೇ ಸ್ವಂತಬೋಮಿ ಇಲ್ಲದ ಭೂಹೀನ ಬಡಜನ ಗುಂಡು ತೋಪಿನ ಮರದ ಒಣ ಟೊಂಗೆಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಅಥವಾ ತಿಥಿಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಲೆಗೆ ಇಂಧನವಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದಿತ್ತು. ಬಿರುಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತರೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬಿದ್ದ ಮರದ ಕಾಂಡಗಳನ್ನು ಹರಾಜು ಮಾಡಿ ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ಊರಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕಾಮಗಾರಿಗಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಗುಂಡು ತೋಪಿನ ಮರಗಳ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಪಶುಗಾಹಿಗಳೂ ಅವರ ಮಂದೆಗಳೂ ನಡುವಿನ ಬಿಸಿಲಿನ ರುಳದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಂದೆಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸಿ, ಕಿರಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಗಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ದನಕರು, ಆಡು ಹಾಗೂ ಕುರಿ ಮಂದೆಗಳನ್ನು ತೋಪಿಗೆ ಕರೆತಂದು, ಅಲ್ಲಿ ತಾವು ಮರದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಹಿಗಳಿಗೆ ನಿಡ್ಡೆಯ ರುಪಾಂಪು; ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಸಣ್ಣಹುಲ್ಲಿನ ಮೇವಿನ ಸತ್ತಾರ.

The fruits of the mango and jamun were like magnets, attracting children from the village. The children would climb the jamun trees to shake down the fruit that they ate till their tongues turned purple. They would aim and bring down the mangos with stones, eating the raw mangos with salt and chilli powder. Mangos were also shared among the houses in the village, and pickle of different varieties were made and stored throughout the year. The villagers also collected seeds of the *ippe*, dried them and extracted oil to light lamps.

The villagers gathered for meetings and festivals at the *thopes*. Some *thopes* had small shrines and *nagarkallus* that were worshipped. Families also prayed to their household deity, represented in the form of stones placed at the base of the trees, anointed with turmeric and vermilion. Wandering nomadic fortune tellers set up temporary huts under the canopy of trees in the *thope*.

The *thope* was not just a place for people. Birds, animals, insects, and spiders could all be found on the trees and in the undergrowth. The cacophony of mynas and squirrels during the day, was replaced by the cawing crows that came to roost on the trees at dusk. Bats arrived later, with their high-pitched squealing, coming in for the night shift, to feast on insects and fruits.

Sadly, these *thopes* have now begun to disappear, especially in villages located close to cities such as Bengaluru. As a city grows and the population increases, the need for space also increases. As a result, *thopes* are converted to schools, houses, bus stands, community halls, and roads. Some *thopes* are being landscaped and converted to parks. What remains of the *thopes* are only a few trees.

ಮರದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟ ಹಣ್ಣುಗಳು—ಮಾವು, ನೇರಳೆ, ಇತ್ಯಾದಿ—ಊರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಯಸ್ಕಾಂತದಂತೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ನೇರಳೆ ಮರ ಹತ್ತಿದ ಮಕ್ಕಳು ರೆಂಬೆಗಳನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಿದಾಗ ಬಿದ್ದ ಹಣ್ಣು ಹೆಕ್ಕಿ ತಿಂದಾಗ ನಾಲಗೆ ದಟ್ಟನೇರಳೆ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾವಿಗೆ ಕಲ್ಲು ತೂರಿ ಬೀಳಿಸಿಬಿದ್ದ ಕಾಯಿಗೆ ಉಪ್ಪುಖಾರ ಸವರಿ ಕಚ್ಚಿ ಮೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಮಾವಿನಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಹೆಕ್ಕಿತಂದು ಊರಜನರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. ದೋರಗಾಯಿಯನ್ನು ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ ಜಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಿಸಿ ಇಟ್ಟ ವ್ಯಂಜನ ಇಡೀ ವರ್ಷದ ಊಟಕ್ಕೆ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಪ್ಪೆಮರದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಅದರ ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ಜನ ಬುಡ್ಡಿದೀಪ ಉರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹಳ್ಳಿಗರ ಹಬ್ಬ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಮಾರಂಭಗಳು ತೋಪಿನಲ್ಲೇ ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಗುಡಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಾಗರಕಲ್ಲುಗಳು ಇದ್ದು ಜನರು ಅವಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುಟುಂಬಗಳು ತಮ್ಮ ಮನೆದೇವರ ಕುರುಹಿಗೆಂದು ಕಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಅರಿಶಿನ ಕುಂಕುಮ ಸವರಿ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭವಿಷ್ಯನುಡಿಯವ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನ ಆಗಾಗ ತೋಪಿನ ಮರಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೂಡುಕಟ್ಟಿ ಒಂದಷ್ಟು ದಿನ ಬಿಡಾರ ಹೂಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ತೋಪುಗಳು ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ನೆಲೆನೀಡಿದ್ದವು: ಹಕ್ಕಿಗಳು, ಅಳಿಲುಗಳು, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳು, ಸರೀಸೃಪಗಳು, ಜೇಡ, ಜೇನುನೋಣ ಮತ್ತಿತರ ಜಂತುಗಳು. ಹಗಲುಹೊತ್ತು ಕೇಳಿಬರುವ ಮೈನಾಹಕ್ಕಿಯ ಪಾಡು ಅಳಿಲುಗಳ ಲೊಚಲೊಚ ನಸುಕಿನ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿ ಕಾಗೆಹಿಂಡಿನ ಕಾಕನಾದಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕತ್ತಲ ಅತಿಥಿಗಳಾದ ಬಾವುಲಿಗಳು ಹಣ್ಣು ಮೆಲ್ಲುತ್ತ ಕೀಟ ತಿನ್ನುತ್ತ ತಮ್ಮ ಡಬಡಬದ ಚೀಂಕಾರ ಸೇರಿದ ಅವಿರತ ಸಂಗೀತದಿಂದ ರಾತ್ರಿಪಾಳಿಯನ್ನು ಸಡಗರಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತೋಪುಗಳಿಗೆ ಗಂಡಾಂತರ ಒದಗಿ ಬಂದಿದೆ. ದೊಡ್ಡ ನಗರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಗುಂಡು ತೋಪುಗಳು ಕಾಣೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ನಗರ ಬೆಳೆದಾಗ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶ ಹಿಗ್ಗಿ ಸುತ್ತುವರೆದ ನೆಲವನ್ನು ಕಬಳಿಸುವ ಹುನ್ನಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿ. ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ತೋಪುಗಳು ಜೀವ ತೆತ್ತಿ ಅವುಗಳಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳು, ಶಾಲೆಗಳು, ಉದ್ಯಾನಗಳು, ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣಗಳು, ಸಮುದಾಯ ಭವನಗಳು, ರಸ್ತೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತವೆ. ತೋಪುಗಳ ಮೂಲವಿನ್ಯಾಸದ ಒಂದೋ ಎರಡೋ ಚಹರೆಗಳು ಉಳಿದು ಬಾಕಿಯದು ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದೋ ಎರಡೋ ಮರಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ.

The *thopes* that the village took care of as a community now look degraded and uncared for, with hardly any trees left. Garbage and construction debris is dumped in and around the *thopes*. Even more saddening is the way in which the *thopes* seem to have faded from the memory of people.

Our cities are fast losing their tree cover. But we need to preserve the *thopes* with their trees in cities—for the grazers to bring their cattle, for children to climb and relish the fruit, and for the elderly to have a quiet place to walk and meet. As our cities become hotter, *thopes* provide much-needed shade and respite from heat. Trees help settle dust and absorb polluting gases which we otherwise end up breathing.

What can we do to protect these *thopes* and the trees that are so important?

We could start by getting to know more about the trees around us. We should also see where we can plant trees in our cities, and how we can care for them. We need to cherish trees—not just because they are useful to us—but because a city with its canopies is a part of an imagination for a better life, a beautiful and inspiring sight in an otherwise drab, grey and polluted city landscape.

ಕೆಲವೆಡೆ ಊರ ಜನರ ಮೆಚ್ಚಿನ ತೋಪುಗಳು ಅವರ ಆರೈಕೆ ಇಲ್ಲದೆ ನಶಿಸಿ ಪಾಳು ಬೀಳುತ್ತವೆ. ನಾಗರಿಕ ಬಾಳಿನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು, ಕಸ, ಕಟ್ಟಡಗಳ ಬಳಕೆಗೆ ಬಾರದ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಚೂರು, ಒಡೆದ ಕಾಂಕ್ರೀಟ್, ಗಾಜಿನ ತುಂಡುಗಳು, ಇತರ ಗಲೀಜು ಪದಾರ್ಥಗಳು— ಇವು ತೋಪಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತವೆ. ತೋಪುಗಳು ಹಾಳಾಗುವ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಅವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ನೆನಪು, ಹಳೆಯ ಒಂದು ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಆಸರೆ ಯಾಗಿದ್ದ, ಜನಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯ ನೆನಪೂ ಮಾಸುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ಹನನ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ನಡೆದಿದೆ. ಗುಂಡು ತೋಪಿನ ಮಾದರಿಯ ವನ್ಯಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ನಗರವಲಯದಲ್ಲಿ ಪುನರುದ್ಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಕಾಪಾಡುವುದು ಈಗ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿವೆ. ಗಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಂದೆಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಮಕ್ಕಳು ಹತ್ತಲಿಕ್ಕೆ, ಹತ್ತಿ ಆಡಲಿಕ್ಕೆ, ಆಡಿ ನಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ, ಹಣ್ಣುಕಿತ್ತು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಮರಗಳ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಅಡ್ಡಾಡಲು, ಸರೀಕರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯಲು, ತೋಪು ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶಾಖದ್ವೀಪಗಳಾಗುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ತಂಪನ್ನೀಯುವ ಮರಗಳ ತೋಪು ಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ವಾಹನಗಳು ಉಗಟುವ ಇಂಗಾಲದ ಅನಿಲ, ಧೂಳು; ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಹೊರಹಾಕುವ ವಿಷಾನಿಲ ಹೊಗೆಗಳನ್ನು ಹೀರಿ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿ, ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ನೀಗಲು ಮರಗಳು ಬೇಕಾಗಿವೆ.

ಇಂತಹ ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತ ಹಾಗೂ ಜನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಉಳಿಸಿಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ತೋಪುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು, ಮರಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ನಾವು ಇಡಬೇಕಾದ ಹೆಜ್ಜೆ ಎಂಥದ್ದು, ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು ಏನು?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಮ್ಮ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಮರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಅರಿವು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ನಗರದಲ್ಲಿ ಮರಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ನೆಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆರೈಕೆ, ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬಹುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡುವುದು. ಮರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಒಡಲಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಅಕ್ಕರೆ ಆಸ್ಥೆ ಉಂಟಾಗುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಮರಗಳು ನಮ್ಮ ನೋಟಕ್ಕೂ ಬೇಕು: ಹಸಿರು ತಳಿರುಗಳಿಂದ ಹೂಬಿಟ್ಟು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುವ ಮರಗಳ ನೋಟ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಂಪು, ನಗರ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂಪು. ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಸುಂದರಬದುಕಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗೂ ದಟ್ಟಲೆಗಳ ಮರಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲೆ ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯ ತಾಳೆಯಿದೆ. ಶುಷ್ಕ, ಸಪ್ಪೆದ್ರವ್ಯಗಳುಳ್ಳ, ಮಲಿನ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ಇರುವ ನಿಜಕ್ಕೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕ.

Endnotes

1. A small square pond found usually near temples
ಕಲ್ಯಾಣಿ: ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಬಳಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳನ್ನು ಚೌಕಾಕಾರದ ಏರಿಯಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದ ಕೊಳ
2. Wooded grove
ವನ: ಊರ ಜನರು ಒಟ್ಟುಸೇರಿ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದ ಮರಗಳ ತೋಪು
3. The part of the lake where the water overflows into the channel that connects to the lake downstream
ಖೋಡಿ: ನೆರೆಯಿಂದ ಕೆರೆ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿದಾಗ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರನ್ನು ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆರೆಗೆ ಹರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಕಾಲುವೆಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಒದಗಿಸುವ ತೂತು
4. A traditional game played using five stones
ಅಂಚನಕಲ್ಲು: ಐದು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಆಡುವ ಜನಪದದ ಆಟ
5. Calotropis
ಎಕ್ಕದ ಗಿಡ
6. Raised platform
ಕಟ್ಟೆ: ಎತ್ತರಿಸಿದ ಸಪಾಟು ಜಾಗ
7. Stones carved with images of snakes and worshipped especially by women
ನಾಗರಕಲ್ಲು: ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದ ನಾಗ ವಿಗ್ರಹಗಳು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಂಗಸರು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ವಿಗ್ರಹ
8. A raised platform with a peepul and neem tree
ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ಅರಳಿ ಮತ್ತು ಬೇವಿನ ಮರಗಳು
9. Finger millet
ರಾಗಿ: ಕೆಂಪುಮಿಶ್ರಿತ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಕಾಳಿನ ಸಿರಿಧಾನ್ಯ
10. A festival to celebrate the birth of Rama, the Hindu god
ರಾಮನವಮಿ: ಉಗಾದಿಯ ಒಂಭತ್ತು ದಿನದ ನಂತರ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ರಾಮನ ಹಬ್ಬ
11. Headman who was one of the main decision makers in the village in the past
ಪಟ್ಟೀಲ: ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದ ಊರಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ

12. The new system of local self governance in the villages

ಪಂಚಾಯತಿ: ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕಿಂದು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಹಳ್ಳಿಯ ಮಟ್ಟದ ಮಂಡಳಿ

13. Accountant for the village who helped the headman in managing the village affairs

ಶ್ಯಾನುಭೋಗ: ಪಟೇಲನೊಡಗೂಡಿ ಹಳ್ಳಿಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯ ಲೆಕ್ಕಗ

14. Grazing lands

ಗೋಮಾಳ: ಊರ ದನಕರುಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಮಂದೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಮೇವಿನ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು

15. Administrative division in a city

ವಾರ್ಡ್: ನಗರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಂದು ವಿಭಾಗ

16. Indian butter fruit tree known as mahua

ಭಾರತದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ, ಹೆಚ್ಚು ಕೊಬ್ಬಿನ ಅಂಶ ಹೊಂದಿರುವ ಹಣ್ಣು ಬಿಡುವ ಮರ; ಈ ಮರಕ್ಕೆ ಮಹುಅ ಅಂತ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು

Illustration Credits

All sketches included here were drawn by the students. However, to improve clarity, pencil drawings were traced with pen by those involved in booklet design.

Cover image by **Neeharika Verma**

Illustrations on pages 16, 17, 18-19, 24, 25, 30-31, 34-35 and 42-43 by **Neeharika Verma**

Illustrations on pages 8 and 12-13 by **Sahana Subramanian**

Illustrations on pages 10-11, 22-23, 28, 29 and 39 by **Sukanya Basu**

ಚಿತ್ರಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕೈಯಿಂದ ಮೂಲ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾದರೂ, ಅವುಗಳ ಪೆನ್ಸಿಲ್ ಗೆರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಲೆಕ್ಕಣಿಯಿಂದ ತೆಳುರೇಖೆಗಳನ್ನು ಎಳೆದು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪುಸ್ತಕವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ತಂಡ ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ.

ಮುಖಪುಟ ವಿನ್ಯಾಸ: ನೀಹಾರಿಕಾ ವರ್ಮ

ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೬. ೧೭, ೧೮-೧೯, ೨೪, ೨೫, ೩೦-೩೧, ೩೪-೩೫ ಮತ್ತು ೪೨-೪೩ರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬರುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದವರು ನೀಹಾರಿಕಾ ವರ್ಮ

ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ೮ ಮತ್ತು ೧೨-೧೩ರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬರುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದವರು ಸಹನಾ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯನ್

ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೦-೧೧, ೨೨-೨೩, ೨೮, ೨೯ ಮತ್ತು ೩೯ರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬರುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದವರು ಸುಕನ್ಯಾ ಬಸು

Acknowledgements

We thank the people of this unnamed village, one of our study sites, for sparing their time and sharing their experiences. We also thank Azim Premji University for supporting the research, and Manjunatha B for his invaluable assistance with field research.

ಕೃತಜ್ಞತೆ

ಹೆಸರಿಸದ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ನಮನ. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಯ ನಮಗೆ ನೀಡಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಸೆ ನೀಡಿದ ಅಜೀಮ್ ಪ್ರೇಮ್ ಜಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಧನ್ಯವಾದಗಳು ಹಾಗೂ ಬಿ ಮಂಜುನಾಥ್ ಅವರಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ದೊರೆತಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ (field work) ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

Azim Premji University

Buragunte Village, Sarjapura Hobli, Anekal Taluk,
Billapura Gram Panchayat, Bengaluru – 562125

080-66145136

www.azimpremjiuniversity.edu.in

Facebook: /azimpremjiuniversity

Instagram: @azimpremjiuniv

Twitter: @azimpremjiuniv